

Сёння – Міжнародны дзень вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагераў "Кавалчак хлеба з апілкамі, якія калолі ў роце"

11 красавіка. Гэтую сумную дату адзначаюць людзі краін Еўропы, тых, хто сутыкнуўся з жахам фашысцкай няволі і, насперак усяму, выжыў. У гэты красавіцкі дзень 1945 года вязні Бухенвальда паднялі паўстанне. Быў раззброены канвой, абстачаны дратавыя агароджы, захоплены зброя. Звыш 20 тысяч чалавек аказаліся на волі.

У час вайны на тэрыторыі Беларусі існавала каля 260 канцлагераў і іншых месцаў прымусовага ўтрымання мірных жыхароў. Але самае неверагоднае – непаўналетнія вязні. Толькі ў канцлагеры "Азарычы" загінула каля 40 тысяч дзяцей да 13-гадовага ўзросту. А ўсяго ў крывавым віры вайны загінула 13 мільянаў дзяцей. Думаецца, гэтая лічба – значна большая. Вайна і дзеці... Неда-рэнца гучыць гэтак сапаловачна. Дзеці – гэта кветкі грамадства, а кветкі мусюць жыць. Сённяшнім пакаленню нават цяжка сабе ўявіць, якім было дзяцінства ў ваенны час. Памяць народа – гэта яго гісторыя, гэта яго гонар і сумленне. І яна, гэтая памяць, павінна захоўвацца і перадавацца з пакалення ў пакаленне як нягасны факел вялікай любові да Радзімы, да свайго народа.

"Больш душы" – так называлася класная гадзіна ў 9 "А" класе (сярэдняй школы №3 г. Вілейкі). Былі запрошаны на сустрэчу непаўналетнія вязні Вілейкі. Да гэтага дня вучні рыхтаваліся: старанна пабывалі ў музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, на Кургане Славы, у Хатыні, пазна-емліся з сэрый карцін М.Са-віцкага "Лічы на сэрцы".

Гучыць музыка песні "Хатынь", "Дучанка, Паступова зацхае мелодыя, і ў трывожнай цішыні пачынае пераклічка ахвяр.

Вучань чытае верш Ул.Караткевіча "Трысцянец". Мінуўшае маўчыць ушаноўваючы прысутныя ўсіх, хто загінуў.

Стэфіўс дыханне слухалі школьнікі выступленні тых, хто прайшоў праз неймаверныя катаванні. Лёс дараваў гэтым людзям жыццё. І цяпер яны не могуць гаварыць пра мінулае без слёз.

Зоя Пятроўна Рагавая, былая медсястра, аказала пекла Бухен-вальда. Яна ўспамінае:

– Я сама руская. У гады вайны трапіла ў Мінск, увайшла ў Мінскае падполле. На нашым рахунку было нямаля баявых спраў. Але арганізацыя выдаў адраджэнні. Пачаліся арышты. Арыштавалі і мяне. Нейкі час трымалі ў Мінскім астразе. Прайшла праз страпаныя дошкі і катаванні. А потым вы-везлі ў канцлагер. Спачатку ў Асвенцім, а потым у Бухен-вальд. Штодзёны голад, здзекі. На ўсё жыццё запомніла той ма-ленечкі кавалчак хлеба з апілкамі, якія калолі ў роце, а ён жа быў такі жаданы, бо даваў сілы выжываць. Вызвалілі нас 11 красавіка 1945 года вязні, якія паднялі паўстанне. Цяжкімі да-рогамі дабралася я на радзіму. І вось жыў у знаходжкі сілы гаварыць пра гэта...

Адразу пасля акупацыі Віцебска ў 1941 годзе гітле-раўцы выкарысталі казармы былога пятага чыгуначнага пал-ка Чырвонай Арміі. Яны перат-варылі іх у гіганцкі канцлагер. Спачатку тут былі ваеннапалон-ныя, а ў 1943 годзе сюды пачалі зганяць і мірнае насельніцтва. Людзі знішчаліся рознымі спо-сабамі: галодным ражымам, ан-тывітанінамі, інфекцыянымі захворваннямі, здзекамі і рас-стрэламі. З 1941 да 1944 года бы-ло знішчана звыш 80 тысяч ча-лавека.

Жыхарка Вілейкі Надзея Аляксандраўна Дуровіч, не-паўналетні вязень "Пятага пал-ка", успамінае:

– Нас прывезлі ў канцлагер у 1943 годзе. У лагера было шмат жанчын і дзяцей. Тут была страшэнная антысавітарская. Ма-рылі голадам. Час ад часу бра-лі кроў, але тады, як падарункі, да-валі кубак кісялю. Мы гада-і

намі выстойвалі на пера-кліках, на холадзе, пад дажд-жом і ветрам. Многія хварэлі на тиф. Іх адвозілі ў нямецкую бальніцу, але там ніхто не ля-чыў, гэта быў іх апошні шлях. Паміралі людзі дзесяткамі штодня. А хто быў не хворы, тых ганялі на перадавую. Нем-цы хаваліся за гэтых абяздо-леных людзей: маўляў, па сваіх рускіх страляць не будуць... Вызвалілі нас у 1944 годзе.

Вілейчане Аляксандр Паў-лавіч Роўцкі і Надзея Фёла-раўна Козел у дзяцінстве былі вязнямі канцлагера Азарычы. Да гэтага часу ў снах ім тры-яццаць крыкі і стогны паміраю-чых ад тифу і багна Азарыцкіх балот. Выходзілі і жудасныя ўспаміны.

Іван Іванавіч Шыманскі пра-це начальнікам аддзела завода "Зеніт", мае безліч абавязкаў. Але калі-нікі ўспамінае рас-каваць маці. Год яго нараджэн-ня быў не самым лепшым у жыцці нашага народа. Ваенная віхура панавала ўсюды, і цяж-ка сказаць, хто больш пакутаваў: той, хто быў на фронце, ці той, у якога галеча і нястача адбіра-лі апошнія сілы. Маці Іванкі, Га-на Пятроўна, якая хлеб для партызан. Нехта даўсё гітле-раўцам. Схапілі яе, а маленькі сыноч застаўся ў калысцы. Ён плакаў, плакаў... Бацька Ганні панёс унука ў турму, думаючы, што дачку адпусціць. Ды не! Малое трапіла ў лагер Канды-чаў разам з маці. Затым была Германія. Толькі ў сорак пятым трапіў Іван Іванавіч на радзіму. Рос у дзіцячым доме. Не ачэрпваў юнак без ласкі маці, без аўтарытэтнага слова бацькі. Не агубіўся ён у палоне цяжкіх гадоў.

А потым я расказала аб пер-шым рэспубліканскім злёце дзяцей вайны, які адбыўся ў Мінску ў 1989 годзе. Я была ўдзельніцай гэтага злёту. Даў-но залячаныя раны зямлі, але не загойваюцца раны памяці люд-скіх. Каб не паўтарыліся жахі вайны, каб ведалі людзі пану сённяшняму міру, сабраліся дэ-

легаты злёту. Нас было 400 ча-лавека. Мы гаварылі аб тым, каб вайна паклечыла наша дзя-цінства, як у горы і цяжкасцях мы дужэлі і раслі. Нялёгка бы-ло ў пасляваенныя гады. Мы не ведалі бацькоўскай ласкі, бо не прыйшлі з вайны нашы мамы. У іх былі мары, імкненні і вялікае жаданне жыць.

Сённяшнім вучням нават уявіць цяжка, праз якія выпра-баванні давялося прайсці дзе-ціям вайны.

У пяць гадоў я трапіла разам з маці, братам і сястрой у кан-цлагер Віцебска. Прайшло шмат часу, але і сёння я чую брэх ня-мецкіх аўчарак, чужую мову, плач дзяцей і крык матуль. Жу-дасная карціна жыцця ў лагерах смерці не спраецца ў маёй па-мяці. Я ўжо даўно працую на-стаўніцай. Прафесія мая – самая мірная. Перад вачыма ў мяне заўсёды дзеці, шчаслівыя дзеці, бо яны не ведалі жахаў вайны. Гэта вельмі балюча – дзіцячым на-стаўніцай. Але я расказваю мо-ладзі пра вайну, пра сваё дзяцінства, пра тых, каго асіраціла вайна, адабрала самае дарагое – здароўе...

А потым вучні чыталі ўр-мкі з паэмы Пятруся Броўкі "Голас сэрца", "Рэвіем" Р.Ра-дзевенскага.

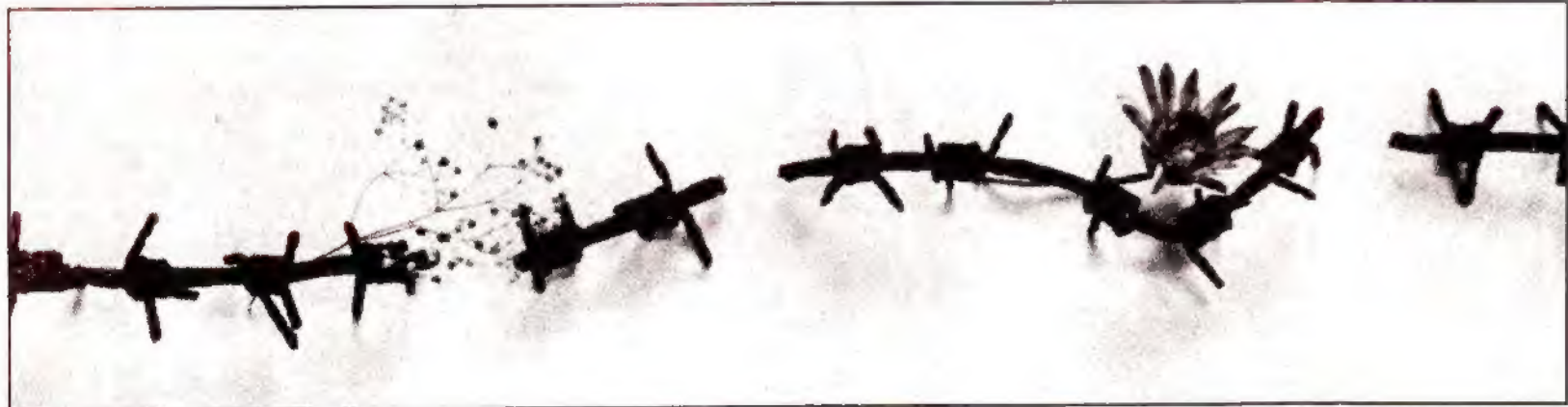
– Мы за мір! Мы хочам міру! Мы – за яснае сонейка на чыс-тым небе! Мы – за шчаслівы смех дзяцей! Наша зямля – та-кая вялікая для таго, каб жыць на ёй у міры і дружбе.

Гэтыя словы сонечным свят-лом засвіціліся на дошцы.

Правінеў званок. Але ніхто не спяшаўся пайсці з класа. І госці, і вучні лічэ доўга гут-рылі за кубкам гарбаты і кавы.

Такія сустрэчы пакідаюць глыбокі след у памяці, вучаць цаніць і берачы мір на зямлі, паважаць тых, хто ў гэты час бараў-іўся з нашымі ад за-хопнікаў.

Антаніна ГАРЧАКОВА,
класны кіраўнік
і настаўніца сярэдняй
школы №3 Вілейкі,
непаўналетні вязень кан-
цлагера "Пяты полк".

Музей і алея памяці аб'ядналі жывых сведкаў вайны

Ідэя стварыць у сярэдняй школе №11 Жлобіна музей непаўналетніх вязняў нямецка-фашысцкіх канцлагераў належыць калекцыям наместніку дырэктара па выхаванні работнікаў адукацыі і навукі Тамары Міхайлаўне Маміцкай. А пачыналася гэтая карпатлівая праца з простага, амаль бытавога выпадку: Саюз былых непаўналетніх вязняў звярнуўся да кіраўніцтва школы з просьбай аб прадастаўленні памяшкання для правядзення сваіх пасяджэнняў.

Неўзабаве рукамі гэтых люд-зей, чыё дзяцінства прайшло ў го-ладзе і холадзе за калючым дратом, непасрэдна ў школьным двары была пасаджана алея. Першыя экспанаты ў выглядзе дакументаў музею падаравала старшыня грамадскага аб'яд-нання непаўналетніх вязняў Яўгенія Валыцінаўна Краўчук.

Сёння ў сярэдняй школе №11 плённа і творча працуе музей з назвай "Дзеці і вайна". Стварыў ён як музей непаўна-летніх вязняў канцэнтрацыйна-га лагера "Азарычы", размешча-нага ў гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі сучаснага Калінінкіўскага раёна. Сярод першых экспанатаў, якія па-явіліся ў музеі, была дыяграма С.В.Лабіна "Азарычы". На ёй мы бачым, як на адкрытай забало-чонай мясцовасці, абнесенай калючым дратом і якую з ча-тырох бакоў ахоўваюць вярта-вы на вышках, літаральна ў пекле знаходзіліся жанчыны і дзеці. Фашысты наўмысна ства-рылі невыносны ўмовы, трыма-ючы людзей круглыя суткі пад адкрытым небам у лютую пару года. Пра тое, колькі вязняў зна-ходзілася тут, можна меркаваць

па колькасці тых, хто ўцялеў пры вызваленні лагера Чырво-най Арміі – 33480 чалавек, з якіх 15960 дзяцей.

Уражвае і карціна самадзей-нага мастака з вёскі Папаратнае Жлобінскага раёна Сяргея Ры-горавіча Кузняцова. Карціна напісаная ім паводле расказаў бацькі, былога вязня канцлагера "Азарычы". У музеі сабраны таксама ўспаміны людзей, якія засталіся ў жывых пасля гэтай "фабрыкі смерці". Такіх даку-ментаў на сённяшні дзень на-лічваецца дзесяткамі. Асобныя стэнд прысвечаны жабі-чаніну, педагогу Генадзе Ге-расімавічу Пархоменку, які быў паэтам і мастаком. Сярод экс-панатаў, падараваных гэтым не-паўналетнім вязнем "Азары-чы" – кніга, выдана ў Жло-біне пад назвай "Дзіцінства, аб-паленае вайной", паэма "Як гэта было", напісаная ў 1999 годзе, своеасабівае гравюра, якая на-гадвае пра жудасную трагедыю дзіцяці ў гады Вялікай Айчын-най вайны.

Нельга не звярнуць увагі і на асабістыя рэчы былых вяз-няў канцлагера "Азарычы", якія таксама сталі нямымі свед-

камі звержэння адзёнаў фашысцкіх акупантаў над мірным насельніцтвам нашай Радзімы. Сярод іх – ручнік і хустка, пада-раваныя Валыцінай Данілаў-най Сталеравай, пакрывала, прынесена ў музей таксама вяснем азарыцкага канцлагера, жонкай ганаровага грамадзя-ніна Жлобіна Мікалая Іванавіча Панчанкі Фенія Андрэеўна.

Адначасова музей прысвечаны не толькі канцэ-нтрацыйнаму лагера "Азарычы". Ёсць тут і ўспаміны семнаццаці непаўналетніх вязняў, якія зна-ходзіліся ў лагерах на тэрыто-рыі Германіі. Толькі сёлетня музей пачаўніўся расказама пра невыноснае жыццё ў нямецкіх канцлагерах Марыі Сцяпан-наўна Навуменка і Віктара Іосіфаўна Макевіча са Жлобіна, Алены Міхайлаўны Дзян-коўскай з вёскі Верхняя Олба, Надзеі Купрэўны Вапкоўскай з Дворышчы, Лукер'і Аўра-маўны Марчанка з Чырвонага Берага.

Ёсць у сярэдняй школе №11 і матэрыялы пра юных герояў вайны Гомельскай вобласці. Ся-род іх і Алег Васільевіч Казлоў, які нядаўна падарваў музею і сваю фатаграфію ў сталым уз-росте, падполычыкі Антон Гу-барэў і Павел Жлоба, юны па-ртызан з вёскі Сцепы, Герой Са-вецкага Саюза Сяргей Анішчан-ка.

Новая тама, якой музей па-чыў займацца ў гэтым годзе, – дзеці вайны, дзеці, якія за-сталіся сіротамі ў гады Вялікай

Айчыннай вайны. Ужо сабраны ўспаміны Івана Раманавіча Ва-лянкова з вёскі Прывіччэ і жла-бічанкі Валыціны Канстанці-наўны Роснавай. Астатнія дзе-сланы матэрыялы кіраўнік му-зея Елізавета Мікалаўна Каў-паева разам са сваімі па-мочнікамі, вучнямі 9 "Б" і 11 "Б" класаў працягваюць апра-цоўваць.

Школьнікі не толькі правод-зяць экскурсіі, але займаюцца і навукова-даследчай работай. За-служваюць увагі рэфераты Ка-цярыны Рэжэвіч і Марыі Ча-рчакскай "Сёс дзяцей-іўроў у гады Вялікай Айчыннай вай-ны", Юліі Іацук і Дар'і Заха-рэнкі "Налы зямля на рабо-тах у Германіі", Волгі Багама-завай і Волгі Атановіч "Аку-пацыіны ржым".

Цяпер іўроў рыхтуюцца да святкавання 11 красавіка – Міжнароднага дня вызвалення вязняў фашысцкіх канцлагераў. І энэ; тут збіраюцца не-паўналетні; вязні, каб у-спомніць трыванне падзеі тых дзён. У шмале пройдуць урокі памяці, каферанцыі. Удзель-нікі мастацкай самадзейнасці для гэсцей, кіх будзе каля ста чалавек, далёк вялікі канцэрт. Пройдуць гэці і па алеі вязняў фашысцкіх аццлагераў, каб ад-даць даніну памяці і ўскласці жывыя кветкі да помніка.

Аляксандр ІВАНЬКОЎ,
метадзіст
Жлобінскага раённага
аддзела адукацыі.

Вопыт Класныя выхавальнікі і вучні: побач або разам?

патрыятызму гімназістаў пачына-еца з веры ў маральныя сваятні нашай Бацькаўшчыны, народа. "Наша маленькая Радзіма" – так называюць вучні гімназію ў ўсіх тых, з кім яны кожны дзень сустрака-юцца, дзеляцца радасцямі і няго-дамі – гэта класныя выхавальнікі, настаўнікі, адміністрацыя, псіхо-лагі, работнікі бібліятэкі і сталойкі, тэхнічны персанал, а таксама дзя-журная вахты бабця Зіна. У сце-нах гімназіі дзеці атрымліваюць свае самыя галоўныя жыццёвыя ўрокі. Мудрасць і майстэрства класных выхавальнікаў, мастацтва і тэхналогіі выхавання павінны быць накіраваны перш за ўсё на тое, каб дзеці, падлеткі, юнакі адчува-лі шчасце ад вучбы і працы, каб да-ражылі гэтым, былі ўдзячнымі на-стаўнікам за атрыманыя веды. Традыцыйна стала правядзенне раённай вахты "Мой дом – я га-спадар у ім", дэвізам якой з'яўля-

Каб падлетак або юнак любіў
сваю Радзіму, гэтая любоў павінна
быць узаемнай. Каб ён актыўна
ўдзельнічаў у грамадскім жыцці, ён
павінен адчуваць зацікаўленасць
грамадства і дзяржавы ў яго лёсе,
увагу да яго меркаванняў, патрэб і
інтарэсаў.

юцца словы: "Праца – аснова ма-ральных". Свята гімназіі "Мая гімназія – мой гонар" суправаджа-еца конкурсам вершаў, тэлеграм, радыёперадач, вышыванняў у ад-рас установы, настаўнікаў. Усё гэта павышае аўтарытэт выкладчы-каў, прэстыж гімназіі.

Выключна важнай з'яўляецца такая форма дзейнасці класных выхавальнікаў як навукова-дас-ледчая работа вучняў. Гэта калек-тыўна-творчая дзейнасць па вы-вучэнню гісторыі нашай дзяржавы, яе культуры, работа ў фондах му-зея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, краязнаўчая дзейнасць і інш. Гэта павышае інтэлектуальны патэнцыял гімназістаў, развівае іх творчыя здольнасці, прыводзіць да ўсведамлення таго, што яны – заўтрашняе дарослыя людзі.

Інтэграцыя асобы ў нацыяналь-ную і сусветную культуру з'яўля-еца галоўнай задачай комплексна-мэтавай выхавальнай праграмы "Свет уа мне і вакол мяне". Пад-праграма "Я і Радзіма" накіравана на выхаванне грамадзянска-палітычнай культуры, фарміраван-не нацыянальных і агульначалаве-чых якасцей асобы, самаасве-дзены з мэтай сацыяльнага і сацы-яльна-псіхалагічнага ўвядзення моладзі ў сучаснае грамадства. У ходзе рэалізацыі праграмы класны выхавальнік выкарыстоўвае самыя розныя формы і тэхналогіі работы: маральна-прафэрыента-цыйныя, ролевыя і дэлавыя гульні, "сакратаўскія" гутаркі, "ад-крыты мікрафон", праблемныя сітуацыі, трэнінгі і інш.

Нельга не пагадацца да А.С.Газманам, што ў дзіцячых ар-

Людміла ВАСІЛЕВІЧ,
наместнік дырэктара
па выхавальнай рабоце
эканамічнай гімназіі №25
Мінска.

Заручаныя з роднай вёскай

Справядліва лічыцца, што выхаванне ў
дзяцей патрыятызму пачынаецца з любові
да родных мясцін, да свайго малой радзімы.
Таму ў Бердаўскай сярэдняй школе вось
ужо колькі гадоў ажыццяўляецца праграма
"Спадчына".

На аснове ў вучняў выходзіць цікавасць да
вывучэння гісторыі і культуры нашага краю. Мэта-
накіраваная размова аб гэтым пасля ўрокаў мае
працяг у гуртках, у час экскурсій і турпаходаў, гу-
тарках і лекцыях. На пачатку навуальнага года па-
аднаму з напрамкаў згаданай праграмы класам,
пачынаючы з чацвёртага, даецца творчае заданне.
Пад канец года класныя калектывы трымаюць
справаздачу. Расказваюць аб тым, як вучні шукалі
краіны свайго радаводу, паходжання вёсак,
запісалі ўспаміны знакамітых людзей, збіралі сям-
ейныя рэліквіі. Старшакласнікі сістэматызуюць
агульныя набыткі, абшарнаюць іх для школьнага му-
зея ці тэматычных выстаў.

На аснове гэтых матэрыялаў рыхтуюцца выста-
вы "Гісторыя маёй вёскі", да Дня сям'і і календар-
ных свят, вусныя часопісы "Мой родны кут" і інш.
Вучні, што вызначыліся ў пошукавай рабоце, заах-
воўваюцца.

Асабліва папулярныя ў дзяцей заняткі ў гуртку
юных этнаграфіаў і археолагаў. І звязаны з гэтым
вандраводы. Падчас летніх канікулаў група вучняў пад
кіраўніцтвам дырэктара школы Анатоля Крупна на-
ведвала Дакудзку і Бердаўскі сельсаветы Лідскага
дэспартамэнту і ўсё гэтае дасле-
дчынікі сістэматызавалі сабраныя матэрыялы і па-
дагульнілі зробленае, як зноў звартаюцца да Ана-
тэлы Леанідавай: "Калі адправімся ў чарговую ван-
дроўку?" і падрыхтоўка да новай экспедыцыі па-
чынаецца.

Колькі слоў аб выніках папярэдняй падарожжаў.
Сабраны дадатковыя экспанаты для музея, запіса-
ны шэраг легенд і абрадаў, сфатаграфаваны вя-
сковыя пабудовы, характэрныя для першай паловы
XV стагоддзя. У недалёкіх Лепнішчах вучні пазна-
емліся з планіроўкай гэтага мястэчка, паглыбілі
свае веды аб ролі мястэчак у сярэднявеччы і ў на-
вейшай гісторыі Беларусі. А ў вёсцы Сурж быў
уражаны месцам бітвы паўстанцаў Т.Касцюшкі з
царскімі карнікамі ў 1794 годзе. Зараз там стаіць
невялікая капілка. Юныя археолагі пабывалі ля
станкі першабытнага чалавека пазіўшы вёскі Даку-
дава і на курганным магіліку каля Касюшчыны.
Работы вяліся з удзелам навукоўцаў з Мінска. Вуч-
ні складалі карту археалагічных помнікаў
Лідчыны.

У якасці заахвочвання творчых поспехаў краяз-

наўцаў дырэктары і бацькоўскія камітэты выкары-
стоўваюць экскурсіі. Вось і нядаўна група вучняў на-
ведвала Гродна і азнаёмілася з выдатнымі мясцінамі
горада. Наперадзе – паездка ў легендарны Брэст.
Мінулым летам уразіла школьнікаў экскурсія ў ста-
ражытны Полацк. Сёлетня зноў плануецца наведаць
не былой сталіцы колішняга княства. Запланаваны
паездкі і ў іншыя гарады.

"Герой жыўчы побач з намі" – пад такім дэвізам
працуюць старшакласнікі. Яны і выпускнікі школы
сабралі пад кіраўніцтвам настаўнікаў багаты матэ-
рыял аб туйшых ветаханах Вялікай Айчыннай
вайны, нямецка-польскай вайны 1939 года. А пра
вызваленні Лідчыны, пахаваныя ў Бердаўцы, ня-
мала цікавых звестак адшукалі юныя следцы, ча-
ю дзейнасць шмат гадоў накіроўваю выкладчык
геаграфіі Мікаіл Іосіфаўна Булай. Агульнымі старан-
нямі паўнаўдзяца музей экспанатамі і дакументамі
аб лепшых працаўніках туйшых калгаса. І побач
з фотаздымкамі былых салдат з Бердаўкі, Сцерка-
ва, Кіраўцаўца ў экспазіцыі можна ўбачыць герояў
мірнай працы, а сярод іх – фотартрот шматгадо-
вага старшыні калгаснага праўлення Аляксандра
Каранюка. Гэта пры ім гаспадарка дабілася най-
большага росквіту, нездарма ён кіраўнік выбіраўся
дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларусі.

Школьны краязнаўчы музей мае шэсць пакояў,
у якіх размешчана каля тысячы экспанатаў. Сярод
іх, акрамя прадметаў гісторыі, археалогіі і этна-
графіі, прадстаўлена флора і фаўна наваколля.
Зразумела, тут мэтазакрана і цікава праводзяць-
ца ўрокі, пазакласныя выхавальныя мерапрыемствы,
з ліку старшакласнікаў выходзіць грамадскія
экспедыцыі.

Паходы па месцах баявой славы, этнаграфічныя
і археалагічныя вандраводы, фальклорныя гурткі і
гурткі народных промыслаў, лясны тэатр "Бат-
лейка", сустрэчы з пісьменнікамі, асветнікаў
дзейнасці сярод вясковых... Такі не поўны пералік
выхавальнай работы настаўнікаў і вучняў Бер-
даўскай сярэдняй школы. І невпадкова ёе калек-
тыў пачаў новы век у ліку пераможцаў у рас-
публікацыйна-спаронічна-культурану адрэджэнню.

А нядаўна школа заняла першае месца ў абласным
конкурсе відэаслайдфільмаў пра гарады і мястэчкі
Гродзеншчыны.

Аляксандр ЖАЛКОЎСКІ.

Лідскі раён.

Адукацыя: Дакументы Каментарыі

Дадатак да
"Настаўніцкай газеты"

Абітурыент- 2002

Выбери свой ВУЗ, и - удачи!

С каждым днем все ближе для выпускников школ самый ответственный и сложный период - последний школьный звонок и выбор будущей профессии. В какой ВУЗ поступать? Каковы правила приема и конкурсы? Есть ли льготы?

На все эти и многие другие вопросы будущие абитуриенты найдут ответы в Республиканском центре профориентации молодежи (пр.Ф.Скорины, 46) и его профконсультационных пунктах, функционирующих на базе межшкольных учебно-производственных комбинатов в каждом районе столицы.

Здесь собрана информация по всем учебным заведениям Минска и Минской области, правилам и условиям приемной кампании, централизованного тестирования, сведения по вновь открываемым специальностям, адреса, телефоны и т.д.

Сотрудники центра и профконсультационных пунктов проводят для выпускников и их родителей справочно-информационные консультации по всем интересующим их вопросам. Для тех, кто не уверен в правильности вы-

бора своей будущей профессии, проводятся индивидуальные профессионально-диагностические консультации, которые подскажут, насколько способности, склонности, психологические особенности подростка отвечают сфере избранной им профессиональной деятельности.

Мы предлагаем для будущих абитуриентов информацию о проводимых в высших учебных заведениях "Дней открытых дверей". В эти дни вы сможете не только получить ответы на все вопросы о вступительных экзаменах, но и узнать многое о профессиях и специальностях, которые выбрали, истории ВУЗа и будущей студенческой жизни.

Сведения об учебных заведениях можно также получить в информационных центрах службы занятости населения:

- Информационный центр МГЦЗН (ул.Пугачевская, 9; тел. 213-34-34, 284-50-96);

- Центр информации о профессиях (ул.Брилевская, 3; тел. 213-29-53, 213-29-54).

В центрах имеется полная информация о потребностях рынка труда, что позволит судить о востребованности тех или иных специалистов на предприятиях и в организациях города. Ведь очень важно, получив специальность, получить и работу, реализовать полученные знания. И здесь нужна помощь родителей, которые, имея жизненный опыт, зная способности и возможности своих детей, могут помочь им правильно использовать всю полученную информацию и сделать правильный выбор.

Н.А.Кушнерова,
заместитель директора Республиканского
центра профориентации молодежи.

Особенности приема в высшие учебные заведения в 2002 году

Правила приема в высшие учебные заведения Республики Беларусь на 2002 год и Положение о приемной комиссии высшего учебного заведения Республики Беларусь напечатаны в "Настаўніцкай газеце" №11 (5342) 31 января 2002 года.

На основании проведенного анализа результатов приема в высшие учебные заведения в 2001 году, а также предложений и замечаний Государственной комиссии по контролю за ходом вступительных экзаменов, итогов обсуждения данного вопроса на расширенном заседании коллегии Министерства образования Республики Беларусь были выработаны конкретные предложения по совершенствованию приема в вузы на 2002 год. Эти предложения положены в основу соответствующих изменений в Правила приема в высшие учебные заведения Республики Беларусь на 2002 год.

На основе указанных Правил приема высшими учебными заведениями всех форм собственности разработан собственный Порядок приема, по которому и будет осуществляться набор студентов.

В Правила приема внесен целый ряд изменений и дополнений.

В целях расширения прав абитуриентов в выборе учебного заведения и специальности абитуриентам разрешено поступать в два вуза (по оригиналам документов, а также по нотариально заверенным копиям либо ксерокопиям). Для создания благоприятных условий абитуриентам предусматривается организация вступительных испытаний в два потока. При этом зачисление будет проводиться только среди лиц, представивших в приемную комиссию оригиналы документов в установленные высшим учебным заведением сроки.

На экономические и юридические специальности в структуру вступительных испытаний вводится экзамен по иностранному языку.

Наряду с шестибальной системой оценки знаний абитуриентов будет продолжена экспериментальная апробация десятибалльной системы на установленные приемными комиссиями специальности (специализации) отдельных вузов: Белорусского государственного педагогического университета им. Максима Танка, Брестского государственного университета им. А.С.Пушкина, Витебского государственного университета им. П.М.Машерова, Гомельского государственного университета им. Ф.Скорины, Гродненского государственного университета им. Янки Купалы и некоторых других.

Предусмотрено проведение письменных вступительных экзаменов по белорусскому (русскому) языку и литературе по централизованным заданиям в фиксированные дни, установленные Министерством образования.

Зачисление на все специальности будет проводиться в условиях раздельного конкурса среди выпускников городских, а также сельских школ и профессионально-технических учебных заведений сельскохозяйственного

профиля (которые постоянно проживают не менее двух лет в сельских населенных пунктах) пропорционально поданным заявлениям в соответствии с количеством баллов, набранных абитуриентами на конкурсных вступительных испытаниях.

При приеме на технические, сельскохозяйственные и военные специальности предусмотрено засчитывание результатов централизованного тестирования 2002 года по математике, физике, химии, белорусскому и русскому языкам в соответствии с представленными сертификатами. Приемными комиссиями вузов разрешено расширить перечень вышеназванных специальностей.

Совмещенные выпускные-вступительные экзамены разрешено сдавать только прошедшим довузовскую подготовку выпускникам подготовительных отделений и профильных классов (групп). С результатами совмещенных экзаменов они могут участвовать в конкурсе на целевые и сверхплановые (платные) места.

Порядок зачисления медалистов и выпускников-отличников средних, средних специальных и профессионально-технических учебных заведений устанавливается приемными комиссиями вузов.

Победители международных и республиканских (диплом I степени) предметных олимпиад, проведенных в текущем учебном году среди школьников, учащихся средних специальных и профессионально-технических учебных заведений, а также лица, награжденные нагрудным знаком лауреата специальных фондов Президента Республики Беларусь могут зачисляться без вступительных испытаний при поступлении на соответствующие специальности, определяемые вузами. Перечисленные лица, поступающие на другие специальности, а также победители республиканских олимпиад (дипломы II и III степени) освобождаются от вступительного экзамена по соответствующему предмету с выставлением отличной оценки. Порядок зачисления победителей других республиканских олимпиад, турниров и конкурсов, а также областных олимпиад и вузовских олимпиад определяют приемные комиссии.

Прием на целевую подготовку специалистов будет осуществляться согласно соответствующего Положения, утвержденного Постановлениями Совета Министров Республики Беларусь от 28.03.2000г. №406 и от 27.02.2001г. №269.

Предусматривается информирование абитуриентов об уровне сложности экзаменационных заданий вступительных испытаний в соответствии со специальностями (базовый или профильный).

Считаем, что внесенные изменения в Правила приема в высшие учебные заведения Республики Беларусь на 2002г. будут способствовать дальнейшему обеспечению абитуриентам равных возможностей поступления в вузы, защите их законных прав и интересов на получение высшего образования.

Лариса Парфенцова,
главный инспектор Главного управления высшего
и среднего специального образования
Министерства образования.

нам адпавядае яго асабістым здольнасцям і магчымасцям.

Каб паступіць на здэнае падрыхтоўчае аддзяленне і трапіць у групу адаптацыі, абітурыенты-інваліды I-III груп праходзяць суб'ясадаванне па прадметах ўступных экзаменаў на выбраную спецыяльнасць у рамках праграмы ўступных экзаменаў вышэйшай навучальнай установы. Пры атрыманні станоўчых вынікаў залічваюцца на факультэт па-за конкурсам і вызваляюцца ад аплаты.

На працягу навучальнага года інваліды рыхтуюцца да ўступных экзаменаў у абраную навучальную ўстанову, адаптуюцца да розных форм навучання ў вышэйшай школе, вучацца жыцц і працаваць у калектыве.

Назіранні за якаснымі зменамі ў вучобе паказваюць, што слухачы групы адаптацыі за час навучання на факультэце паднімаюцца на прыступку вышэй у сваіх ведах, а атмасфера цэласнага вучэбна-выхаваўчага працэсу на факультэце стварае спрыяльныя ўмовы для забеспячэння паўнацэннага жыцця гэтай катэгорыі навучэнцаў.

Пасля заканчэння вучобы на факультэце інваліды I-III груп здаюць выпускныя экзамены ў адпаведнасці з профілем спецыяльнасці, якая з'яўляецца ўступнымі ў адпаведныя навучальныя ўстановы.

Дакументы прымаюцца з 5 верасня па 20 кастрычніка па адрасу:
г.Мінск, вул. Караля, 16а. Тэлефон для даведак: 220-71-03.

Святлана Гагарына,
дэкан факультэта
даінстытутскай падрыхтоўкі БДПУ.

Перечень государственных высших учебных заведений Республики Беларусь

Название учебного заведения	Адрес	Телефон приемной комиссии
Белорусский государственный университет	220080, г.Минск, пр-т Ф.Скорины, 4	226-59-51, 209-50-85
Брестский государственный университет им. А.С.Пушкина	224665, г.Брест, бульвар Космонавтов, 21	23-04-17
Витебский государственный университет им. П.М.Машерова	210036, г.Витебск, Московский пр-т, 33	25-20-89
Гомельский государственный университет им. Франциска Скорины	246699, г.Гомель, ул.Советская, 104	57-69-17
Гродненский государственный университет им. Янки Купалы	230023, г.Гродно, ул.Ожешко, 22	44-51-03
Полотский государственный университет	212440, г.Новополоцк, ул.Блохина, 29	5-21-61
Белорусский национальный технический университет	220027, г.Минск, пр-т Ф.Скорины, 65	232-38-42
Белорусский государственный экономический университет	220072, г.Минск, Партизанский пр-т, 26	249-41-37
Белорусский государственный технологический университет	220036, г.Минск, ул.Свердлова, 13	227-63-75
Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники	220600, г.Минск, ул.П.Бровки, 6	239-86-43
Белорусский государственный университет транспорта	246653, г.Гомель, ул.Кирова, 34	95-28-02
Витебский государственный технологический университет	210028, г.Витебск, Московский пр-т, 72	5-72-34
Брестский государственный технический университет	224017, г.Брест, ул.Московская, 267	42-40-84
Гомельский государственный технический университет им. П.О.Сухого	246746, г.Гомель, пр-т Октября, 48	48-11-87
Могилевский государственный технический университет	212005, г.Могилев, ул.Ленина, 70	22-01-41
Могилевский государственный технологический институт	212027, г.Могилев, пр-т Шмидта, 3	44-33-30
Белорусский государственный педагогический университет им. М.Танка	220809, г.Минск, ул.Советская, 18	220-94-17
Минский государственный лингвистический университет	220034, г.Минск, ул.Захарова, 21	284-81-43
Могилевский государственный университет им. А.А.Кулешова	212028, г.Могилев, ул.Космонавтов, 1	26-11-93
Мозырский государственный педагогический институт им. Н.К.Крупской	247760, г.Мозырь, ул.Студенческая, 28	2-15-84
Международный государственный экологический университет им. А.Д.Сахарова	220009, г.Минск, ул.Долгобродская, 23	38-46-32
Минский государственный высший радиотехнический колледж	220005, г.Минск, пр-т Ф.Скорины, 62	239-39-94
Барановичский государственный высший педагогический колледж	225320, г.Барановичи, ул.Комсомольская, 84	41-73-33
Академия управления при Президенте Республики Беларусь	220001, г.Минск, ул.Московская, 17	222-83-04
Белорусская государственная сельскохозяйственная академия	213410, г.Горки Могилевской обл.	2-17-70
Белорусский государственный аграрный технический университет	220608, г.Минск, пр-т Ф.Скорины, 99	264-40-82
Витебская государственная академия ветеринарной медицины	210619, г.Витебск, ул.1-ая Доватора 7/11	37-23-22
Гродненский государственный аграрный университет	230600, г.Гродно, ул.Терешковой, 28	77-20-73
Белорусская государственная академия музыки	220030, г.Минск, ул.Интернациональная, 30	206-59-60
Белорусская государственная академия искусств	220600, г.Минск, пр-т Ф.Скорины, 81	232-02-32
Белорусский государственный университет культуры	220001, г.Минск, ул.Рабкоровская, 17	222-83-05
Белорусская государственная академия физической культуры	220020, г.Минск, пр-т Машерова, 105	250-30-84
Витебский государственный медицинский университет	210602, г.Витебск, пр-т Фрунзе, 27	37-09-37
Гродненский государственный медицинский университет	230015, г.Гродно, ул.Горького, 80	33-57-78
Белорусский государственный медицинский университет	220116, г.Минск, пр-т Держинского, 83	272-59-58
Гомельский государственный медицинский институт	246000, г.Гомель, ул.Ланге, 5	53-71-26
Военная академия Республики Беларусь	220057, г.Минск-57	269-49-22, 269-42-35
Академия Министерства внутренних дел Республики Беларусь	220771, г.Минск, ул.Варшавени, 6	284-31-77
Минский высший колледж МВД Республики Беларусь	220036, г.Минск, ул.К.Либкнехта, 57	256-56-17
Колледно-инженерный институт	220118, г.Минск, ул.Машиностроителей, 25	201-03-38
Гомельское высшее командно-инженерное училище	246023, г.Гомель, ул.Речицкое шоссе, 35а	79-49-85
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации	246069, г.Гомель, пр-т Октября, 50	48-16-01
Высший колледж связи	220114, г.Минск, Староборисовский тр., 8, к.2	232-41-14
Минский государственный высший авиационный колледж	220096, г.Минск, ул.Уборевича, 77	201-02-81
Республиканский институт профессионального образования	220046, г.Минск, ул.Ваупшасова, 23	255-20-79, 255-27-14

Дапаможам знайсці шлях

У адпаведнасці з даручэннем Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь (праатакол ад 30.11.1992г. №720 п.6) і рашэннем калегіі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь (ад 17.03.1993г.) на факультэце да-универсітэцкай падрыхтоўкі і прафесійнай арыентацыі моладзі Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М.Танка ажыццяўляецца навучанне інвалідаў з мэтай іх адаптацыі да ўмоў сучаснага жыцця і падрыхтоўкі да паступлення ў навучальныя ўстановы рэспублікі.

Першая група адаптацыі была створана ў 1993 годзе. За час яе існавання поўны курс навучання прайшлі 65 чалавек. Большасць з іх - 60 чалавек - сталі студэнтамі розных навучальных устаноў Рэспублікі Беларусь.

Згодна з палажэннем "Аб падрыхтоўчым аддзяленні пры ВУЗ Рэспублікі Беларусь" у групу адаптацыі прымаюцца інваліды I-III груп, дзеці-інваліды, якім у адпаведнасці з заключэннем медыка-рэабілітацыйных экспертных камісій не супрацьпаказана навучанне ў ВУЗ і якія могуць наведваць заняткі.

Пры паданні дакументаў з кожным інвалідам праводзіцца папярэдняя гутарка, якая дапамагае зарыентаваць яго на тую спецыяльнасць, якая найлепшым чы-

Мэтавая падрыхтоўка спецыялістаў: "за" і "супраць"

Мэтавая падрыхтоўка спецыялістаў у вышэйшых і сярэдніх спецыяльных навуковых установах дзейнічае ўжо даўно. Аднак, нягледзячы на працягласць яе існавання, спрэчкі аб тым, наколькі яна эфектыўная, не спыняюцца. Галоўны аргумент практычнай мэтавага прыёму – наяўнасць пэўнай колькасці выпускнікоў, якія не вяртаюцца на работу на прадпрыемствы, ва ўстановы і арганізацыі, што паслалі іх на вучобу. Як паказвае практыка, колькасць іх складае прыкладна да 10 працэнтаў. Лічба ўвогуле не вельмі вялікая. Але, тым не менш, для таго каб навучанне "мэтава" ў навуковых установах было апраўдана на ўсё 100 працэнтаў, штогод у Палажэнне аб мэтавай падрыхтоўцы спецыялістаў уносяцца дапаўненні і змяненні. Аб тым, што чакана ад абітурыентаў, якія будуць паступаць на ўмовы мэтавага прыёму, і пойдзе наша размова.

Мэтавая падрыхтоўка спецыялістаў у 2002 годзе будзе ажыццяўляцца ў адпаведнасці з Палажэннем аб мэтавай падрыхтоўцы спецыялістаў, зацверджаным пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 28 сакавіка 2000 года №406, пастановамі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 17 лютага 2001 года №269 "Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у пастанову Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 28 сакавіка 2000г. №406" і ад 19 кастрычніка 2001г. №1677 "Аб унясенні змяненняў і дапаўненняў у Палажэнне аб мэтавай падрыхтоўцы спецыялістаў". У пастановах канкрэтызавана сфера прымянення мэтавай падрыхтоўкі, якая будзе ажыццяўляцца для больш поўнага задавальнення патрэбнасці ў кваліфікаваных спецыялістах населеных пунктаў рэспублікі, што пацярпелі ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, іных населеных пунктаў, у якіх адсутнічае падрыхтоўка кадраў на неабходных для прадпрыемстваў, устаноў, арганізацый (заказчыкаў) спецыяльнасцяў.

Мэтавая падрыхтоўка мае на мэце абавязковае заключэнне трохбаковага дагавора паміж грамадзянінам Рэспублікі Беларусь, які паступае вучыцца, навуцальнай установы і заказчыкам спецыялістаў у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь па ўстаноўленай форме. У ролі заказчыка могуць выступаць розныя зацікаўленыя прадпрыемствы, установы і арганізацыі, аблвыканкамі і гарвыканкамі Мінска.

Заключэнне дагавора – вельмі сур'ёзны крок, які цягне за сабой пэўную адказнасць бакоў, а таму заключэнне на навучанне па дагавору асоб ва ўзросце да 18 гадоў праводзіцца толькі пасля атрымання пісьмовай згоды аднаго з бацькоў (законнага прадстаўніка). Але перш чым пайсці на яго, нядрэнна было б узважыць усе "за" і "супраць" такога кроку.

Дагавор дае студэнту пэўныя перавагі... Перша – гэта, вядома ж, менш жорстка, у параўнанні з агульным, конкурс сярод мэтавакоў. Прыём на мэтавую падрыхтоўку ажыццяўляецца па асобным конкурсе на выдзяленне мэтавых месцаў ў межах зацверджаных кантрольных лічбаў прыёму. Колькасць заяў, падаваемых для ўдзелу ў конкурсе на мэтавае месца, не абмяжоўваецца. А ў выпадках, калі абітурыенты не прайшлі па конкурсе на ўмовах мэтавага прыёму, яны маюць права ўдзельнічаць у конкурсе на агульных падставах.

Колькасць асоб, якія прымаюцца на навучанне па дагавору, не павінна перавышаць 50 працэнтаў ад плануемага прыёму па спецыяльнасцях (спецыялізацыях) сельскагаспадарчага, медыцынскага і педагагічнага профіляў, па іных спецыяльнасцях – 20 працэнтаў.

Для больш якаснага адбору абітурыентаў і наступнага замацавання іх на рабочых месцах рэкамендуецца заключаць дагаворы на мэтавую падрыхтоўку з асобамі, якія пражываюць у раёнах месцазнаходжання арганізацый–заказчыкаў не менш двух гадоў і маюць у дакументах аб сярэдняй адукацыі па профільных прадметах уступных экзаменаў адзнакі "4" і "5".

Калі вы вырашылі стаць абітурыентам–мэтакі, неабходна высветліць, ці ажыццяўляецца ў выбранай вамі навуцальнай установе прыём на мэтавую падрыхтоўку па спецыяльнасці, якая вас цікавіць. Ва ўстанове вам дадуць і інфармацыю, для якіх менавіта рэгіянальных арганізацый тут будуць рыхта-

ваць спецыялістаў. Далей прапаноўвайце сябе ў якасці мэтавіка. Дагавор першапачаткова падпісваюць кіраўнікі арганізацый–заказчыка і абітурыент. На падставе гэтага дакумента на вучальную ўстанову дапускае абітурыента да ўступных экзаменаў на ўмовах мэтавай падрыхтоўкі. Калі абітурыент паспяхова здаў экзамены і вытрымаў конкурс сярод мэтавікоў, кіраўнік навуцальнай установы ставіць свой подпіс пад дагаворам, і з гэтага моманту трохбаковы дагавор набывае юрыдычную сілу. Калі арганізацыя не жадае заключыць з вамі дагавор, кіраўніцтва абавязана растлумачыць прычыны. У выпадку неабгрунтаванай адмовы абітурыент мае права звярнуцца ў мясцовыя органы ўлады ці ў раённы аддзел адукацыі для прыняцця рашэння ў спрэчнай сітуацыі.

У конкурсе на мэтавае месца змогуць прыняць удзел абітурыенты, якія адразу выказалі жаданне навуцацца па дагавору, і абітурыенты, якія не прайшлі па агульным конкурсу, але далі згоду навучанню на дагаворнай аснове. У выпадку ж, калі на роўных умовах на адно месца будуць прэтэндаваць два ці больш абітурыентаў, выбіраць з іх будзе сам заказчык. Так, напрыклад, калі на будучае рабочае месца Ашмянскага раёна будзе прэтэндаваць яго мясцовы жыхар і жыхар Лідскага раёна, перавага будзе аддавацца першаму, таму што пасля заканчэння навуцальнай установы ён вярнецца ў родныя мясціны.

У выпадках з'яўлення вакантных мэтавых месцаў па рашэнні бакоў дагаворы могуць заключацца з асобамі, якія паспяхова здалі ўступныя экзамены па такіх жа прадметах у гэтую або іншую дзяржаўную навуцальную ўстанову.

Другое немалаважнае "за", якое сведчыць на карысць падпісання дагавора, – абавязковае прадастаўленне заказчыкам месца працы пасля заканчэння навуцальнай установы. Застаецца дадаць, што на час вучобы інтэрнат студэнтаў–мэтавікоў прадастаўляецца навуцальнай установай, і стипендыю яму таксама выплачвае яна.

Мэтавае накіраванне дае не толькі пэўныя льготы пры паступленні, але і накладвае пэўныя абавязкі, канкрэтныя ўмовы таксама агаворваюцца ў дагаворы.

Галоўнай умовай дагавора з'яўляецца неабходнасць працаваць на заказчыка пасля заканчэння навуцальнай установы на працягу двух гадоў. Зразумела, любы дагавор можа быць скасаваны. Але калі скасаванне адбылося па ініцыятыве студэнта, то матэрыяльных затрат яму пры гэтым пазбегнуць не ўдасца.

Студэнт, які вучыцца па дагавору, у абавязковым парадку павінен кампенсаваць навуцальнай установе затрачаныя на яго падрыхтоўку сродкі ў наступных выпадках:

- калі ён адмовіўся ад накіравання на работу згодна з заключаным дагаворам;
  - калі не прыбыў да месца размеркавання;
  - калі звольніўся з месца работы без адпаведнай ўстаноўленай ў дагаворы тэрміну.
- Зрэшты, за акадэмічную неспаспэшыласць і парушэнне правілаў унутранага распарадку, якія таксама з'яўляюцца падставай для скасавання дагавора, але толькі ўжо з боку навуцальнай установы, студэнт–мэтавік адным адлічэннем не абыйсці: перш чым ён пакіне сцены навуцальнай установы, за марна прадведзены ў ёй час яму давядзецца зноў жа заплаціць.

Пры разліку кошту навучання навуцальнай установы будуць выходзіць з фактычна існуючага кошту навучання студэнтаў на гэтай спецыяльнасці на момант разгляду справы аб скасаванні дагавора.

Калі хто–небудзь палічыць "неабавязкова" плаціць за вучобу, то ў гэтым выпадку грашовыя сродкі будуць спаганяцца з яго ў судовым парадку той навуцальнай установы, дзе ён навуцаўся.

Дарэчы, заказчык ва ўстаноўленым заканадаўствам парадку таксама нясе адказнасць за неабгрунтаванае скасаванне ці невыкананне дагавора, у выніку чаго былі затрачаны бюджэтыныя сродкі.

Калі скасаванне дагавора адбылося па ўзаемнай згодзе бакоў або па ініцыятыве заказчыка, студэнты, прынятыя на мэтавыя месцы, праводзяцца на навучанне на агульных падставах.

А пры наяўнасці ў навуцальнай установе вакантных мэтавых месцаў (напрыклад, у выпадку адлічэння асоб, якія навуцаюцца па дагавору) па просьбе заказчыка і пры ўмове заключэння аналагічнага дагавора на іх могуць быць пераведзены студэнты, якія навуцаюцца па той жа або адпаведнай спецыяльнасці, у тым ліку і на платных формах, у дзяржаўных і прыватных навуцальных установах.

Кантрольныя лічбы прыёму на мэтавую падрыхтоўку спецыялістаў у 2002 годзе будуць даведзены да навуцальных устаноў і заказчыкаў у адпаведнасці з заяўкамі.

Удачы ўсім вам у паступленні на ўмовы мэтавай падрыхтоўкі.

Зоя Южык,
начальнік аддзела па рабоце з кадрамі
Міністэрства адукацыі.

Тыпавыя правілы прыёму ў прафесіянальна-тэхнічныя навуцальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь

ЗАЦВЕРДЖАНЫ ЗАГАДАМ МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 09.02.1999 г. № 46

1. Агульныя палажэнні, прыём заяў і дакументаў

1.1. Усе жыхары Рэспублікі Беларусь (уключаючы замежных грамадзян і асоб без грамадзянства, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Рэспублікі), а таксама грамадзяне Беларусі і беларусы, якія пражываюць за яе межамі, грамадзяне Расійскай Федэрацыі маюць права атрымаць бясплатную прафесіянальна-тэхнічную адукацыю ў дзяржаўных прафесіянальна-тэхнічных навуцальных установах (прафесіянальна-тэхнічных вучылішчах, вышэйшых тэхнічных вучылішчах, вышэйшых прафесіянальных вучылішчах, рэгіянальных цэнтрах прафесіянальнай адукацыі, далей – ПТНУ).

1.2. Прыём у ПТНУ грамадзян дзяржаў – удзельніц СНД ажыццяўляецца на конкурснай аснове па рашэнні органаў кіравання адукацыі па падпарадкаванні, калі інашэ не прадугледжана міждзяржаўнымі (міжведомаснымі) дагаворамі і пагадненнямі.

1.3. Грамадзяне іных замежных краін паступаюць у ПТНУ ў адпаведнасці з Палажэннем аб навучанні ў Рэспубліцы Беларусь замежных грамадзян, зацверджаным пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 07.07.1993г. № 442 (ЗП Урада Рэспублікі Беларусь, 1993 г., № 19, арт.370).

1.4. Пры ажыццяўленні прыёму ПТНУ павінны забяспечыць захаванне правоў грамадзян на адукацыю, якія прадугледжаны заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, галоснасць і адкрытасць работы прыёмных камісій.

Асобы, якія паступаюць на вучобу ў ПТНУ, карыстаюцца аднолькавымі правамі ў выбары навуцальнай установы, прафесіі.

Абмежаванні дапускаюцца па паказчыках прафесіянальнай прыгоднасці, вызначаных ва ўстаноўленым парадку Міністэрствам аховы здароўя Рэспублікі Беларусь.

На навучанне па прафесіях, па якіх праца непэўналетніх забаронена, прымаюцца толькі асобы, якім да моманту заканчэння ПТНУ споўніцца 18 гадоў.

Медыцынскі адбор асоб, якія паступаюць у ПТНУ, праводзіцца ўстаноўным ахова здароўя па месцы знаходжання вучылішча па накіраванню яго адміністрацыі.

1.5. Тэрміны прыёму на дзённую форму навучання:

1.5.1. У групы вышэйшых прафесіянальных (тэхнічных) вучылішчаў, навучанне ў якіх ажыццяўляецца на аснове агульнай сярэдняй адукацыі ці на аснове базавай адукацыі з адначасовым атрыманнем агульнай сярэдняй адукацыі, у ліцэйскай групы ПТНУ, у групы прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, рэгіянальных цэнтраў прафесіянальнай адукацыі на аснове агульнай сярэдняй адукацыі прыём дакументаў – з 15 чэрвеня па 15 жніўня, конкурсны адбор – з 15 жніўня, залічэнне ў склад навучанцаў – да 25 жніўня пасля заканчэння конкурснага адбору і заключэння медыцынскай камісіяй.

1.5.2. У групы вышэйшых прафесіянальных (тэхнічных) вучылішчаў, навучанне ў якіх ажыццяўляецца на аснове базавай адукацыі з атрыманнем толькі рабочай прафесіі, а таксама ў групы прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, рэгіянальных цэнтраў прафесіянальнай адукацыі на аснове базавай адукацыі з адначасовым атрыманнем агульнай сярэдняй адукацыі або з атрыманнем толькі рабочай прафесіі прыём дакументаў – з 15 чэрвеня па 20 ліпеня; конкурсны адбор – з 20 ліпеня, залічэнне ў склад навучанцаў – адразу пасля заканчэння конкурснага адбору і заключэння медыцынскай камісіяй. Калі да канца тэрміну прыёму дакументаў асоб, якія падалі дакументы, менш, чым плануемая колькасць навучанскіх месцаў на спецыяльнасці (прафесіі), ПТНУ дазваляецца працягваць тэрміны прыёму дакументаў і залічэння ў склад навучанцаў да поўнага ўкмяслення ў групы, але не пазней чым 15 верасня бягучага года.

1.5.3. У асобных выпадках тэрміны прыёму дакументаў і конкурснага адбору могуць змяняцца па ўзагодненні з органамі кіравання адукацыі па падпарадкаванні. Рашэнне аб змяненні тэрміну прыёму дакументаў даводзіцца да ведама асоб, якія паступаюць у ПТНУ, не пазней як за 2 месяцы да пачатку прыёму дакументаў.

1.6. Асобы, якія паступаюць у ПТНУ, падаюць наступныя дакументы: заяву на імя дырэктара па ўстаноўленай форме, пасведчанне аб базавай адукацыі або атэстат аб агульнай сярэдняй адукацыі ў арыгінале, 6 фотакартак памерам 3х4, медыцынскую даведку па форме 086/У, даведку з месца жыхарства. Могуць быць прадстаўлены іныя дакументы, якія пацвярджаюць поспехі паступаючых у прафесіянальна накіраванай творчасці і прафесіянальнай падрыхтоўцы (прадстаўляюцца асабіста або па пошце).

Пашпарт (пасведчанне аб нараджэнні), дакумент аб адносінах да вайсковага абавязку прадстаўляюцца асабіста.

Парадак прыёму дакументаў у прафесіянальна-тэхнічныя вучылішчы пры папяруча-працоўных установах, у якіх адбываецца пакарэнне ў выглядзе пазбавлення волі, вызначаецца кіраўніцтвам прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў па ўзагодненні з адміністрацыяй установы ў адпаведнасці са статутам.

У ПТВ - за прафесіяй

Сістэма прафесійна-тэхнічнай адукацыі нашай краіны дазваляе атрымаць рабочую прафесію амаль для ўсіх галін вытворчасці і сферы абслугоўвання як дзяржаўнага, так і прыватнага сектараў эканомікі. Прыём навучанцаў вядзецца на аснове базавай адукацыі з адначасовым атрыманнем сярэдняй адукацыі ў прафесіянальна-тэхнічнай навуцальнай установе ці з атрыманнем толькі рабочай прафесіі, а таксама на аснове агульнай сярэдняй адукацыі.

Маладзё ў апошнія гады праяўляе ўсё большую цікавасць да гэтых навуцальных устаноў, пра што сведчыць конкурс, які ў мінулыя гады склаў у сярэднім 1,3 чалавека на месца, а па асобных прафесіях быў значна большым.

Новыя сацыяльна-эканамічныя ўмовы ў рэспубліцы, стан рынку працы патрабуюць ад навучанцаў і іх бацькоў асэнсавана падыходзіць да выбару прафесіі з такім разлікам, каб пасля заканчэння вучобы ў ПТНУ была найбольшая верагоднасць працягвання. Пра гэта могуць праінфармаваць у навуцальных установах прафтахдакацыі, цэнтрах прафесійнай арыентацыі, дзе яны створаны, рэгіянальных службаў занятасці насельніцтва.

Існуе сетка устаноў адукацыі, якія, у залежнасці ад здольнасцей навучанцаў, рыхтуюць на заключным этапе спецыялістаў з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй. Цяпер іх 37. Для гэтага прызначаны і вучэбныя аб'яднанні "ПТНУ – ССНУ", дзе лепшыя выпускнікі вучылішчаў могуць працягваць навучанне ў тэхніках са скарачанымі тэрмінамі навучання.

Для вучняў, якія маюць добрую здольнасць, у прафесіянальна-тэхнічных навуцальных установах адкрываюцца ліцэйскія групы. У гэтых групках прафілююцца агульнаадукацыйныя прадметы, арыентаваныя на адпаведныя спецыяльнасці вышэйшых навуцальных устаноў, выкладаюцца на павышаным узроўні. У мінулым годзе такія групы былі адкрыты ў 84 прафесіянальна-тэхнічных навуцальных установах. Акрамя таго, з 2000–2001 навуцальнага года дзейнічае 15 прафесійных ліцэяў.

Упраўленні адукацыі абласных і Мінскага гарадскога выканкаў надаюць вялікае ўвагі падрыхтоўцы рабочых з ліку дзяцей–інвалідаў і дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця.

Які ў мінулыя гады, залічэнне на вучобу будзе праводзіцца шляхам конкурснага адбору на аснове адзнак, указаных у дакументах аб адукацыі. Могуць праводзіцца таксама ўступныя экзамены або тэсціраванне, калі конкурс па канкрэтных прафесіях вельмі вялікі ці неабходна выявіць творчыя здольнасці паступаючых (напрыклад, па прафесіях мастацтва). Гэта вызначаецца навуцальнымі ўстановамі па ўзагодненню з органамі кіравання адукацыяй па падпарадкаванні. У гэтым годзе, па жаданню абітурыентаў, дазваляецца залічваць у якасці адзнак уступных экзаменаў адзнакі цэнтралізаванага тэсціравання выпускнікоў сярэдніх агульнаадукацыйных навуцальных устаноў.

Аб канкрэтных умовах залічэння ў Рэспубліканскі інстытут прафесійнай адукацыі, Віцебскі дзяржаўны прафесіянальна-тэхнічны каледж можна даведацца ў гэтых навуцальных установах ці ў Міністэрстве адукацыі, а таксама ў астанніх прафесіянальна-тэхнічных навуцальных установах – у гэтых навуцальных установах ці ва ўпраўленнях адукацыі аблвыканкаў і Мінгарвыканкама.

Дарэчы, інфармацыя аб формах конкурснага адбору ў канкрэтную навуцальную ўстанову даводзіцца да грамадскасці не пазней як за два месяцы да пачатку прыёму дакументаў. Для дзённай формы навучання ўстаноўлены розныя тэрміны прыёму дакументаў. У групы ўсіх прафесіянальна-тэхнічных навуцальных устаноў, навучанне ў якіх ажыццяўляецца на аснове базавай адукацыі з атрыманнем толькі рабочай прафесіі, а таксама ў групы прафесіянальна-тэхнічных вучылішчаў, прафесійных ліцэяў (акрамя ліцэйскіх груп), рэгіянальных цэнтраў

1.7. Для правядзення прыёму ў ПТНУ ствараецца прыёмная камісія, у склад якой уваходзяць прадстаўнікі навуцальнай установы, могуць уваходзіць прадстаўнікі галіновых рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання, прадпрыемстваў адпаведных галін эканомікі, грамадскасці. Узначальнае прыёмную камісію, зацвярджае састаў і вызначае парадак яе работы дырэктар ПТНУ (старшыня прыёмнай камісіі).

Інфармацыя аб умовах прыёму, а таксама аб усіх рашэннях прыёмнай камісіі павінна своечасова даводзіцца да асоб, якія паступаюць у ПТНУ.

1.8. Усе пытанні, звязаныя з прыёмам, разглядаюць прыёмныя камісіі і органы кіравання адукацыяй па падпарадкаванні ў адпаведнасці з гэтымі Тыпавымі правіламі прыёму ў прафесіянальна-тэхнічныя навуцальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь.

2. Парадак правядзення конкурснага адбору і залічэння
2.1. Формы конкурснага адбору (ўступныя экзамены, тэсціраванне, адбор на аснове адзнак, указаных у дакументах аб адукацыі) вызначаюцца навуцальнымі ўстановамі па ўзагодненні з органамі кіравання адукацыяй па падпарадкаванні.

Формы конкурснага адбору ў канкрэтную навуцальную ўстанову даводзіцца да грамадскасці не пазней як за два месяцы да пачатку прыёму дакументаў.

2.2. Асобы, якія не з'явіліся па запрашэнні на экзамены або тэсціраванне па ўважливай прычыне ў вызначаны ім тэрміны, дапускаюцца да здачы экзаменаў або тэсціравання ў тэрміны для іных груп. Тым, хто не з'явіўся на адзін з экзаменаў без уважливай прычыны або атрымаў нездавальняючую адзнаку, да наступных экзаменаў не дапускаюцца.

2.3. Уступныя экзамены, тэсціраванне па агульнаадукацыйных прадметах праводзіцца ў адпаведнасці з праграмамі сярэдняй агульнаадукацыйнай школы. Змест тэсціравання вызначаецца навуцальнымі ўстановамі ў адпаведнасці з профілем прафесіянальнай падрыхтоўкі.

2.4. Без уступных экзаменаў (іных форм конкурснага адбору) прымаюцца асобы, якія скончылі базавую школу з адзнакай, сярэдняю агульнаадукацыйную школу – з залатым ці сярэбраным медалем.

Вызваляюцца ад уступнага экзамену па адпаведным прадмечце з выстаўленнем адзнак "5" (выдатна) навучэнцы сярэдніх агульнаадукацыйных навуцальных устаноў – пераможцы (I, II, III месца) рэспубліканскіх, абласных (Мінскай гарадскоў) прадметных алімпіяд.

2.5. Па–за конкурсам (а пры правядзенні ўступных экзаменаў, тэсціравання пры атрыманні станочных адзнак) і пасля заключэння медыцынскай камісіяй на прафесіянальную прыгоднасць у ПТНУ на навучанне па канкрэтных прафесіях залічаюцца:

- дзеці–сіроты і дзеці, якія засталіся без апекі бацькоў, а таксама дзеці, на якіх распаўсюджваецца гэта льгота ў адпаведнасці з пастановамі Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 14 красавіка 1994 г. № 243 і ад 7 верасня 1998 г. № 1393;
- дзеці–інваліды, інваліды з дзяцінства I і II групы, інваліды I і II групы, якім у адпаведнасці з заключэннем медыка–рэабілітацыйных экспертных камісій не супрацьпаказана навучанне ў ПТНУ і якія могуць наведваць заняткі;
- асобы, якія маюць льготы ў адпаведнасці з арт.18 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб сацыяльнай абароне грамадзян, пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС";
- воіны–інтэрнацыяналісты.

2.6. Пераважным правам (пры іных аднолькавых умовах) пры залічэнні ў ПТНУ карыстаюцца:

- асобы, якія маюць льготы ў адпаведнасці з арт.19, 20, 23, 24, 25 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб сацыяльнай абароне грамадзян, пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС" пры адсутнасці медыцынскіх супрацьпаказанняў;
- інваліды з дзяцінства III групы, інваліды III групы пры адсутнасці медыцынскіх супрацьпаказанняў.

2.7. Рашэнне аб залічэнні ў ПТНУ афармляецца пратаколам прыёмнай камісіі.

Загад аб залічэнні ў састаў навучанцаў выдаецца дырэктарам ПТНУ на падставе рашэння прыёмнай камісіі. Спісы залічаных у навуцальную ўстанову вызначаюцца для азнамянення не пазней чым праз тры дні пасля залічэння.

2.8. Асобы, якія залічаны ў навуцальную ўстанову і не прыступілі да заняткаў без уважливых прычын на працягу дзесяці дзён з моманту іх пачатку, з ПТНУ адлічаюцца. Рашэнне аб адлічэнні прымаецца педагагічным саветам (непаўналетніх навучанцаў – са згоды раённай (гарадскоў) камісіі па справах непэўналетніх). Інфармацыя аб іх адлічэнні даводзіцца да бацькоў ці асоб, якія іх замяняюць.

Перечень высших учебных заведений негосударственной формы собственности Республики Беларусь

Название учебного заведения	Адрес	Телефон приемной комиссии
Институт современных знаний	220023, г.Минск, ул.Филимонова, 69	285–72–84
Институт предпринимательской деятельности	220029, г.Минск, ул.Чичерина, 21	239–41–58
Институт управления и предпринимательства	220086, г.Минск, ул.Славинского, 1, к.21	263–79–83
Международный институт трудовых и социальных отношений	220099, г.Минск, ул.Казинца, 21, кор.3	278–93–97
Женский институт "Энвила"	220033, г.Минск, ул.Велозаводская, 3	206–53–75 226–06–87
Международный гуманитарно–экономический институт	220013, г.Минск, ул.П.Бровки, 22	231–56–79
Институт парламентаризма и предпринимательства	220013, г.Минск, ул.Я.Коласа, 1	284–53–70
Минский институт управления	220102, г.Минск, ул.Лазо, 12	285–57–52
Белорусский коммерческий институт управления	220033, г.Минск, пр.Партизанский, 2	226–03–45
Белорусский институт правоведения	220004, г.Минск, ул.Короля, 3	211–01–52
Европейский гуманитарный университет	220030, г.Минск, пр–т Ф.Скорины, 24	239–31–71 232–04–94
Могилевский финансово–экономический институт им.В.П.Ковалева	212014, г.Могилев, ул.Вишневецкого, 8–а	22–14–88

Правілы прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь

ЗАЦВЕРДЖАНЫ ПАСТАНОВАЙ МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 26.12.2001 № 64

1. У дзяржаўных сярэдніх спецыяльных навучальных установах Рэспублікі Беларусь (далей – ССНУ) маюць права на базе агульнай сярэдняй або базавай адукацыі атрымаць на конкурснай аснове бясплатную сярэднюю спецыяльную адукацыю, калі адукацыя дадзенага ўзроўню атрымліваецца ўпершыню, грамадзяне Рэспублікі Беларусь і беларусы, якія пражываюць за яе межамі, грамадзяне Расійскай Федэрацыі, Рэспублікі Казахстан, Кыргызскай Рэспублікі, Рэспублікі Таджыкістан, а таксама асобы, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь або маюць статус бежанцаў.

Парадак прыёму грамадзян іных замежных дзяржаў вызначае дзяржаўная ССНУ па ўзагодненні з органами дзяржаўнага кіравання ў адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, калі іншае не прадугледжана міждзяржаўнымі пагадненнямі.

У недзяржаўных ССНУ маюць права на базе агульнай сярэдняй або базавай адукацыі атрымаць сярэднюю спецыяльную адукацыю на дагаворных умовах грамадзяне Рэспублікі Беларусь, замежныя грамадзяне і асобы без грамадзянства, якія пастаянна пражываюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь.

2. Знешні кантрольны лібаў прыёму па ўсіх формах навучання на падставе дагавораў за аплату ў дзяржаўнай ССНУ на конкурснай аснове могуць залічвацца грамадзяне, якія станоўча здалі ўступныя экзамены, але не прайшлі на конкурс на навучанне на бюджэтную аснове.

Забараняецца заключэнне дагавораў па правядзення конкурсу. Памёр аплаты за навучанне вызначаюць ССНУ ў адпаведнасці з заканадаўствам.

3. Абмежаванні на прыём дапускаюцца па медыцынскіх паказаннях, устаноўленых Міністэрствам аховы здароўя Рэспублікі Беларусь.

4. Для атрымання другой сярэдняй спецыяльнай адукацыі ў дзяржаўнай ССНУ па дзённай, вяснорнай, завочнай формах навучання могуць прымацца асобы на ўмовах поўнай аплаты навучання, за выключэннем грамадзян, якім супрацьпаказана работа па атрымнанні раней спецыяльнасці ў сувязі з пагаршэннем стану здароўя пры наяўнасці заключэння адпаведнай медыцынскай камісіі, педагогічных работнікаў пры наступленні на педагогічны спецыяльнасці пры наяўнасці хадальніцтва з месца работы.

5. Тэрміны прыёму ў ССНУ вызначаюцца згодна з дадаткам. Прыёмнымі камісіям у залежнасці ад канкрэтных умоў фарміравання кантынгенту дэталізавана працягваюць тэрмін прыёму заўру на розныя формы навучання і залічэння да 1 месяца.

6. Дакументы, якія абітурыенты падаюць у прыёмную камісію ССНУ:

- заява па адпаведнай форме;
- дакумент аб базавай або сярэдняй адукацыі ў арыгінале.
- Даведкі аб адукацыі, копіі дакументаў аб адукацыі, выдадзеных навучальнымі ўстановамі або іншымі арганізацыямі, не могуць служыць падставой для паступлення ў ССНУ;
- медыцынская даведка па форме № 086/у;
- выписка з працэсуальнай кніжкі (для тых, хто працуе і паступае на вяснорнае або завочнае навучанне);
- 4 фотакарткі памерам 3х4;
- паспарт або пасведчанне аб нараджэнні (прад'яўляецца асабіста ў прыёмную камісію, аб чым робіцца адпаведны запіс у асабістай справе).

Абітурыенты, якія паступаюць у дзяржаўную ССНУ не ў год атрымання базавай ці сярэдняй адукацыі, абавязаны прадставіць дакументы, якія пацвярджаюць іх вучобы ці работу за гады, якія папярэднія паступленні (дыплом, выписка з працэсуальнай кніжкі, даведка службы занятасці населеным і іншае).

Разам з пералічанымі прадстаўляюцца дакументы, якія пацвярджаюць права абітурыентаў на льготы, якія устаноўлены заканадаўствам Рэспублікі Беларусь, ці сведчаць аб асаблівых здольнасцях і талентах абітурыентаў.

7. Навучанне асоб, якія паступаюць у ССНУ пасля заканчэння прафесійна-тэхнічных навучальных устаноў (далей – ПТНУ) па адпаведных спецыяльнасцях, можа ажыццяўляцца ў скарачаныя тэрміны на ўмовах, вызначаных вучэбнымі аб'яднаннямі навучальных устаноў.

8. На спецыяльнасці, па якіх на вытворчасці праца непэўна-летнік забаронена, на дэўнае навучанне пасля заканчэння базавай агульнаадукацыйнай школы прымаюцца толькі асобы, якім да пачатку вытворчай практыкі споўніцца 18 год.

9. Для забеспячэння патрэб у спецыялістах па асобных спецыяльнасцях сістэм рэспубліканскіх органаў дзяржаўнага кіравання ў ССНУ можа ажыццяўляцца мэтай прыём.

10. Пры наяўнасці вакантных месцаў у групах на базе базавай школы ССНУ могуць прымаць на адпаведны курс асоб, якія закончылі сярэднюю школу і здалі ўступныя экзамены, вызначаныя Правіламі прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь для тых, хто паступае на базе сярэдняй школы.

Прыём названых асоб на I курс у групы на базе базавай школы не дазваляецца (акрамя спецыяльнасцей мастацтва).

11. Абітурыенты здаюць два ўступныя экзамены, адзін з якіх – па выбару абітурыента – па беларускай мове і літаратуры ці па рускай мове і літаратуры (пісьмова) праводзіцца па рашэнню прыёмнай камісіі ў выглядзе дыктоўкі, пераказу або сачынення. Выключэннем з агульнай філагалічнай спецыяльнасці, пры паступленні на якія неабходна здаваць экзамены ў адпаведнасці з абранай спецыяльнасцю. На спецыяльнасці, па якіх у папярэдні год конкурс перавышаў 5 чалавек на месца, гэты экзамен праводзіцца па цэнтралізаваных заданнях у фіксаваныя дні. Другі экзамен і форму яго правядзення вызначаюць навучальныя ўстановы. На спецыяльнасці, па якіх у папярэдні год конкурс перавышаў 5 чалавек на месца, другі экзамен праводзіцца ў пісьмовай форме.

Акрамя таго, паступаючыя на асобныя спецыяльнасці культуры і мастацтва, адукацыі, архітэктуры і будаўніцтва, аховы здароўя і іншыя трываюць дадатковы ўступны экзамен па спецыяльнасці, які вызначаецца ССНУ і праводзіцца па праграме, зацверджанай органам кіравання па падпісальніцкай. Экзамен па спецыяльнасці праводзіцца ў першую чаргу.

Уступныя экзамены праводзіцца з ацэнкай ведаў па шасцібальнай сістэме (2; 3; 3,5; 4; 4,5; 5).

12. Уступныя экзамены (акрамя экзаменаў па спецыяльнасці) праводзіцца па праграмах, складзеных у адпаведнасці з вучэбнымі праграмамі базавай або сярэдняй школы і зацверджаных Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

13. Па ўзагодненні з органам кіравання ССНУ да ўступных экзаменаў можа прыраўняцца іншыя іспыты, якія праводзіцца ў сістэме адукацыі з удзелам экзаменацыйных камісій дадзенай навучальнай установе (выпускныя экзамены ў сярэдняй школе, прафесійна-тэхнічная навукальная ўстанова і іншыя).

Залічваюцца вынікі цэнтралізаванага тэсціравання ў адпаведнасці з прадстаўленым дзяржаўным сертыфікатам у якасці ўступных экзаменаў.

14. Асобы, якія не з'явіліся на экзамен па ўважлівай прычыне, дапускаюцца да экзаменаў у тэрміны, вызначаныя для іншых груп. Той, хто не з'явіўся на адзін з экзаменаў у прызначаны па раскладу час або атрымаў незадавальняючую адзнаку, да наступных экзаменаў не дапускаецца.

Пры атрымнанні незадавальняючай адзнакі паўторная здача ўступнага экзамену па дадзенаму прадмету не дазваляецца.

15. Пераможцы (I, II, III месцы) міжнародных, рэспубліканскіх конкурсаў прафесійнага майстэрства навушэнцаў ПТНУ па абранай у ССНУ роднаснай спецыяльнасці прымаюцца без уступных экзаменаў.

Асобы, якія закончылі базавую школу з адзнакай, сярэдняю школу з залатым ці сярэбраным медалём, ПТНУ на базе базавай школы з дыпломам з адзнакай, здаючы адзін уступны экзамен пісьмова. Асобы, якія атрымалі адзнаку "5" (выдатна), а таксама раней адзнаку "5" (выдатна) па экзамену па спецыяльнасці пры яго наяўнасці, залічваюцца. Астатнія асобы здаюць другі экзамен на абраную спецыяльнасць і залічваюцца па конкурсу.

На спецыяльнасці, па якіх конкурс складае пяць і больш заўру на адно планавае месца, вышэйпералічаным у гэтым пункце асобам здаюць усе ўступныя экзамены.

Па рашэнню прыёмных камісій па конкурсу сярэдняга бала дакумента аб адукацыі на спецыяльнасці, па якіх у папярэдні год конкурс заўру на адно планавае месца не перавышаў 1,5, могуць прымацца вышэйпералічаным у гэтым пункце асобам, асобы, якія закончылі базавую ці сярэднюю школу, ПТНУ на базе базавай школы з адзнакамі "4" і "5", ПТНУ на базе сярэдняй школы з дыпломам з адзнакай па выбранай у ССНУ адпаведнай ці блізкай спецыяльнасці. Залічэнне гэтых катэгорый абітурыентаў праводзіцца за 5 дзён да пачатку ўступных экзаменаў у межах да 60% плана прыёму на дадзеную спецыяльнасць. Астатнія здаюць уступныя экзамены.

Вызваляюцца ад уступнага экзамену па адпаведнаму прадмету з выстаўленнем адзнакі "5" (выдатна) пераможцы (I, II, III месцы) міжнародных, рэспубліканскіх, абласных (Мінскіх гарадскіх) турнаў прадметных алімпіад навушэнцаў школ і ПТНУ.

Па-за конкурсам пры атрымнанні станоўчых адзнак на ўступных экзаменах залічваюцца:

- дзецi –сіроты і дзецi, якія засталіся без апекі бацькоў;
- інваліды I і II групы, дзецi –інваліды, якім у адпаведнасці з заключэннем медыка-рэабілітацыйных экспертных камісій не супрацьпаказана навучанне ў ССНУ і якія могуць наведваць заняткі; воіны-інтэрнацыяналісты;

дзецi з сям'яў ваеннаслужачых або рабочых і служачых, што займалі штатныя пасады ў воінскіх часцях, якія загінулі (памерлі) ці сталі інвалідамі ў час праходжання ваеннай службы або працы ў складзе савецкіх войск на тэрыторыі дзяржаў, у якіх вяліся баявыя дзеянні, а таксама дзецi з сям'яў ваеннаслужачых, якія загінулі (памерлі) у мірны час пры праходжання ваеннай службы;

дзецi з сям'яў асоб начальніцкага і радавога складу органаў унутраных спраў, загінуўшых (памёршых) або стаўшых інвалідамі пры выкананні службовых абавязкаў на тэрыторыі дзяржаў, дзе вяліся баявыя дзеянні, а таксама загінуўшых (памёршых) у мірны час пры выкананні службовых абавязкаў;

дзецi з сям'яў асоб начальніцкага і радавога складу органаў фінансавых расследаванняў, загінуўшых (памёршых) пры выкананні службовых абавязкаў;

асобы, якія маюць льготу ў адпаведнасці з артыкулам 18 Закона Рэспублікі Беларусь ад 22 лютага 1991 г. № 634-ХІІ "Аб сацыяльнай абароне грамадзян, пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС" (Ведамасці Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, 1991 г., № 10, арт.111; Ведамасці Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, 1992 г., № 4, арт.73; № 33, арт.525; 1995 г., № 33, арт.429; 1996 г., № 21, арт.380; Национальный реестр правовых актов Рэспублікі Беларусь, 2001 г., № 55, 2/774; № 67, 2/788).

16. Пры аднолькавай агульнай колькасці балаў пераважае права на залічэнне маюць:

- грамадзяне, якія маюць большы стаж практычнай работы па профілю абранай спецыяльнасці, калі яны паступаюць на навучанне без абавязку ад вытворчасці;
- інваліды III групы пры адсутнасці медыцынскіх супрацьпаказанняў;

асобы, якія маюць льготу ў адпаведнасці з артыкуламі 19, 20, 23, 24, 25 Закона Рэспублікі Беларусь "Аб сацыяльнай абароне грамадзян, пацярпелых ад катастрофы на Чарнобыльскай АЭС" і залічэння ў запас ваеннаслужачых, якія маюць льготу, устаноўленыя заканадаўствам і рэкамендацыі воінскіх часцей;

грамадзяне, якія закончылі базавую школу з адзнакай, сярэдняю школу з залатым ці сярэбраным медалём, ПТНУ на базе базавай школы з дыпломам з адзнакай;

грамадзяне, якія маюць большы высокі сярэдні бал у дакуменце аб адукацыі.

Ва ўсіх астатніх выпадках парадак залічэння асоб, якія маюць пераважнае права на залічэнне, вызначаюць прыёмныя камісіі навучальных устаноў.

17. Конкурс праводзіцца па спецыяльнасцях (спецыялізацыях). Залічэнне на ўсе спецыяльнасці, акрамя спецыяльнасцей, па якіх ажыццяўляецца мэтай падытоўка, праводзіцца па асобных конкурсах сярод выпускнікоў гарадскіх школ, а таксама сярод выпускнікоў сельскіх школ і ПТНУ сельскагаспадарчага профілю (якія пастаянна пражываюць не менш як два гады ў сельскіх населеных пунктах) прапарцыянальна паддадзеным заявам у адпаведнасці з колькасцю балаў, набраных абітурыентамі на конкурсныя ўступныя іспыты. У тых выпадках, калі конкурсныя прахадныя бал сярод выпускнікоў сельскіх школ аднолькавы або перавышае конкурсны бал сярод выпускнікоў гарадскіх школ, залічэнне праводзіцца па агульнаму конкурсу.

18. На навучанне без абавязку ад вытворчасці залічэнне праводзіцца на аснове сярэдняй адукацыі па конкурсу. У першую чаргу залічваюцца абітурыенты, якія маюць прафесійна-тэхнічную адукацыю з атрымнаннем сярэдняй адукацыі або працуюць не менш як 6 месяцаў і паступаюць на адпаведнай ці роднаснай спецыяльнасці. Колькасць іншых асоб, якія залічаны па дадзенай спецыяльнасці, не павінна перавышаць 20% ад кантрольных лібаў прыёму.

19. Залічэнне абітурыентаў на ўмовах мэтай падытоўкі спецыялістаў ажыццяўляецца па асобнаму конкурсу.

20. На месцы, што засталіся пасля залічэння ўсіх асоб, якія вытрымалі ўступныя экзамены ў дадзенаму ССНУ, прыёмнымі камісіям дазваляецца прымаць асоб, што здавалі такія ж ўступныя экзамены, які ў дадзенаму ССНУ, але не прайшлі на конкурс у іншы сярэднія спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы, на падставе даведкаў устаноўленага ўзору.

21. Навучальнымі ўстановам даецца права па ўзагодненні з органам кіравання ўстаўляюцца з улікам профілю падытоўкі спецыялістаў дадатковыя патрабаванні на прыём, якія не супярэчаць дадзеным Правілам прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь і іншым заканадаўчым актам.

Умовы і парадак прыёму ў дадзенаму ССНУ павінны быць даведзены да ведама тых, хто паступае, не пазней чым за два месяцы да пачатку прыёму дакументаў.

22. Усе іншыя пытанні па прыёме, якія не акрэслены Правіламі прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь, вырашае прыёмная камісія ССНУ ў адпаведнасці з дзеючымі нарматывымі актамі.

Да прыёму навушэнцаў рыхтуюцца 148 дзяржаўных і 8 прыватных сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў (ССНУ) рэспублікі – тэхнікумы, вучылішчы, каледжы. Вышэйшыя каледжы таксама маюць ступень сярэдняй спецыяльнай адукацыі. Сёлета ў ССНУ Беларусі плануецца залічыць на навучанне па дзённай, вяснорнай, завочнай формах каля 56 тысяч чалавек. Яны атрымаюць прафесію на-стайніка, тавараведа, эканамістаў, бухгалтараў, музыкантаў, мастакоў. Яны ні адной галіны гаспадаркі Беларусі, тае не было б выпускнікоў сярэдняй спецыяльнай школы. Іх можна сустрэць у сферах матэрыяльнай вытворчасці, аховы здароўя, адукацыі, эканомікі, гандлю і інш. Іх асноўнай функцыі – падытоўка і апрацоўка тэхнічнай, тэхналагічнай і іншай інфармацыі для забеспячэння інжынерна-тэхнічных і кіраўнічых рашэнняў, кіраўніцтва дзейнасцю розных структур на вытворчасці і ў іншых сферах гаспадаркі, забеспячэнне функцыянавання найбольш складаных тэхнічных, тэхналагічных сістэм і кіраўніцтва імі, аказанне ўрачэбна-прафілактычнай дапамогі, выбар лекавых прэпаратаў і г.д. Функцыянаванне сярэдняй спецыяльнай школы, аб'ёмы падытоўкі абумоўлены наяўнасцю ўстойлівага імкнення моладзі да навучання ў тэхнікумах, каледжах, вучылішчах, патрэбамі гаспадаркі рэспублікі ў кадрах сярэдняга звяна.

Прыём ў ССНУ будзе праводзіцца па 130 спецыяльнасцях. Пералік спецыяльнасцей, па якіх выдзецца падытоўка спецыялістаў, і кантрольныя лібы прыёму штогод абнаўляюцца і пераглядаюцца з улікам стану спраў на рынку працы, жаданай заказчыкаў кадраў і магчымасцей навучальных устаноў.

Для дапамогі абітурыентам у тэхнікумах і вучылішчах ствараюцца падытоўчыя курсы з рознымі формамі і тэрмінамі навучання. На час паступлення абітурыентам прадстаўляюцца для карыстання бібліятэкі, чытальныя залы, інтэрнаты, сталовыя і буфеты, медыцынскія пункты.

Для ўдасканалення падытоўкі спецыялістаў, скарачэння фінансавых затрат на іх падытоўку і развіцця нацыянальнай сістэмы бесперарычнай адукацыі ў Беларусі ствараюцца навучальныя аб'яднанні тыпу "Вышэйшая навучальная ўстанова – сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова" альбо "Сярэдняя спецыяльная навучальная ўстанова – прафесійна-тэхнічная навучальная ўстанова". Стварэнне аб'яднанняў дазваляе ажыццяўляць адбор найбольш таленавітых навушэнцаў і падытоўваць з іх высокакваліфікаваных спецыялістаў, рацыянальна выкарыстоўваць навучальна-лабараторную базу і педагагічныя кадры. Такая схема падытоўкі спецыялістаў дазваляе выпускнікам ССНУ атрымаць вышэйшую, а выпускнікам ПТВ – сярэднюю спецыяльную адукацыю ў скарачаныя тэрміны.

Значна пашырэнны магчымасці навушэнцаў ССНУ па атрымнанні дадатковых ведаў. Так, прадугледжаны пералік факультатыва вывучэння дазваляюць атрымаць больш глыбока веды па эканамічных, экалагічных, сацыяльных і іншых прадметах.

Палажэнне аб прыёмнай камісіі сярэдняй спецыяльнай навучальнай установы Рэспублікі Беларусь

ЗАЦВЕРДЖАНА ПАСТАНОВАЙ МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ 26.12.2001 № 64

1. Прыёмная камісія сярэдняй спецыяльнай навучальнай установы Рэспублікі Беларусь (далей – прыёмная камісія) ствараецца штогод для фарміравання кантынгенту навушэнцаў усіх форм навучання з ліку найбольш падытоўчаных і прафесіянальна арыентаваных моладзі.

2. У сваёй рабоце прыёмная камісія кіруецца Правіламі прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь і іншымі актамі заканадаўства, якія рэгулююць пытанні прыёму.

3. На прыёмную камісію ўскладаецца:

3.1. устаануленне па ўзагодненні з органам кіравання дадатковых патрабаванняў па прыёме з улікам профілю падытоўкі спецыялістаў;

правадзенне работы па прафесіянальна арыентацыі моладзі, выданне і распаўсюджванне розных інфармацыйных матэрыялаў, якія характарызуюць профіль навучальнай установы, падытоўка бланкаў неабходнай ўліковай дакументальнасці;

3.2. арганізацыя падытоўчых курсаў і перадэкзаменацыйных кансультацый па прадметах, якія выносяцца на ўступныя экзамены;

3.3. прыём дакументаў, іх афармленне і захоўванне, пераліска па пытаннях прыёму;

дапуск паступаючых да здачы ўступных экзаменаў, правядзенне конкурснага адбору і вынесенне рашэння аб залічэнні ў лік навушэнцаў;

3.4. арганізацыя пры неабходнасці медыцынскага агляду паступаючых у мэтах укладання станау іх здароўя з улікам характараў навучання ў навучальнай установе і вытворчай работы па дадзенай спецыяльнасці;

3.5. фарміраванне экзаменацыйных камісій і арганізацыя кантролю за іх дзейнасцю;

3.6. аналіз і абгрунтаванне вынікаў прыёму, падытоўка прапанову для разгляду на савеце навучальнай установы.

4. Састаў прыёмнай камісіі, правы і абавязкі яе членаў вызначае і зацвярджае дырэктар навучальнай установы, які з'яўляецца старшынёй прыёмнай камісіі і нясе адказнасць за выкананне нарматывных дакументаў па арганізацыі прыёму ў сярэднія спецыяльныя навучальныя ўстановы.

5. Члены прыёмнай камісіі і кваліфікаваныя работнікі навучальнай установы на ўсё перыяд арганізацыі прыёму назначаюцца аднаразна сакратар прыёмнай камісіі, перыяд змены якога не павінен перавышаць 3 гады.

6. У тэрытарыяльных структурных падраздзяленнях навучальнай установы пры неабходнасці для прыёму дакументаў арганізоўваюцца адборачныя камісіі, якія працуюць пад непасрэдным кіраўніцтвам прыёмнай камісіі навучальнай установы.

Прыёмная камісія можа прыняць рашэнне аб прыёме ўступных экзаменаў у тэрытарыяльных структурных падраздзяленнях вышэйшай навучальнай установы.

7. Загад аб зацвярджэнні саставу прыёмнай адборачнай камісіі выдаецца дырэктарам навучальнай установы не пазней снежня штогод.

8. Рашэнні прыёмнай камісіі прымаюцца простым большасцю галасоў пры наяўнасці не менш за 2/3 яе саставу. Работа прыёмнай камісіі афармляецца пратаколам, які падпісваецца старшынёй і адказным сакратаром прыёмнай камісіі.

9. Склад экзаменацыйных камісій і іх кіраўнік зацвярджаюць дырэктар і прыёмная камісія Рэспублікі Беларусь. Прыёмная камісія Рэспублікі Беларусь можа прымаць рашэнне аб прыёме ўступных экзаменаў па асобных спецыяльнасцях.

Забараняецца прыцягваць да работы ў экзаменацыйных камісіях асоб, якія працавалі ў такіх камісіях у дадзенай навучальнай установе два папярэднія гады.

9. Дакументы паступаючых рэгіструюцца ў журнале ўстаноўленай формы. Паступаючым выдаецца распіска ўстаноўленай формы аб прыёме дакументаў.

10. Не больш чым за тыдзень тэрмін з дня рэгістрацыі дакументаў прыёмная камісія павядае імям аб допуску паступаючых да ўступных экзаменаў.

Дапушчаны да ўступных экзаменаў выдаецца ў дзень здачы экзамену экзаменацыйны ліст устаноўленага ўзору.

11. Расклад ўступных экзаменаў зацвярджаецца дырэктарам навучальнай установы. Прозвішчы экзаменатараў у раскладзе не ўказваюцца. Для кожнай групы ў дзень праводзіцца толькі адзін экзамен – вусны або пісьмовы.

Па аднаму і таму ж прадмету спачатку праводзіцца пісьмовы экзамен, а затым вусны. У гэтым выпадку пісьмовыя работы экзаменатар павінен правярць да пачатку вуснага экзамену. Інтэрвалы паміж экзаменамі складаюць, як правіла, не менш чым два дні.

12. Уступныя экзамены праводзіцца па экзаменацыйных білетах і заданнях, якія распаўсюджваюцца кваліфікаванымі спецыялістамі адпаведнага профілю дадзенай навучальнай установы, іншых устаноў адукацыі ў адпаведнасці з праграмамі ўступных экзаменаў, зацверджанымі Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, а для экзаменаў па спецыяльнасці – у адпаведнасці з праграмамі, зацверджанымі органам кіравання, штогод зацвярджаюцца старшынёй прыёмнай камісіі.

Колькасць білетаў павінна быць не меншай, чым колькасць экзаменуемых у групе, а колькасць камплектаў вызначае старшыня прыёмнай камісіі.

У экзаменацыйныя білеты ўключаюцца 2–3 пытанні, у тым ліку пры неабходнасці 1–2 практычныя заданні. Білеты павінны ахопліваць усю праграму ўступных экзаменаў па дадзенаму прадмету з улікам як тэарэтычнага, так і практычнага яе раздзялення.

13. Тэксты дыктантаў, пераказу і тэм сачыненняў устаўляюцца ў адпаведнасці з дзеючымі нормамі, якія вызначаюцца Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

14. Экзаменацыйная група для здачы ўступных экзаменаў фарміруецца, як правіла, па 25–30 чалавек. Для зручнасці пры правядзенні вусных экзаменаў група можа разбівацца на падгрупы для здачы экзаменаў адна пасля другой у адзін і той жа дзень.

15. Прысутнасць на ўступных экзаменах пабочных асоб без дазволу старшыні прыёмнай камісіі або яе намесніка

Тэхнікумы і каледжы запрашаюць

У сярэдніх спецыяльных навучальных установах ствараюцца спрыяльныя ўмовы для паспяховай вучобы і адпачынку. Пры большасці ССНУ ёсць інтэрнаты, сталовыя, медыцынскія пункты, спартыўныя збудаванні і г.д. У гуртках мастацкай самадзейнасці навушэнцы развіваюць свае эстэтычныя здольнасці і скільнасці.

У навуальных майстэрнях ССНУ ствараюцца ўмовы для вырабу тавараў народнага стажывання, аказання паслуг на-сельніцтву.

Падытоўка спецыялістаў у сярэдніх спецыяльных навучальных установах па дзённай форме навучання на базе базавай і сярэдняй школы працягваецца ад двух да ч

Об оплате труда учителей

В целях совершенствования организации оплаты труда педагогических работников Совет Министров Республики Беларусь принял постановление от 21 марта 2002 г. № 361 "О мерах по совершенствованию организации оплаты труда педагогических работников".

В нем предусмотрено:
установить в 2002–2003 учебном году учителям (преподавателям) общеобразовательных, профессионально-технических и средних специальных учебных заведений за выполнение организационно-воспитательной работы оплату на основе тарификации или по часовым ставкам;
не производить указанным педагогическим работникам доплаты за классное руководство, заведование учебными кабинетами и другие доплаты, связанные с выполнением организационно-воспитательных функций.

Для реализации данного постановления будет определено содержание организационно-воспитательной работы. В частности, в ее состав войдут классное руководство, заведование кабинетами и некоторые другие виды педагогической работы. С 1 сентября т. г. не менее 4 часов в неделю организационно-воспитательной работы будут включены дополнительно в объем учебной нагрузки учителя (преподавателя), установленный в соответствии с учебным планом. Оплата труда за эти часы будет производиться в таком же порядке, как и за часы по учебному плану.

Кроме того, в двухмесячный срок Министерством образования по согласованию с Министерством труда и социальной защиты и Министерством финансов будут пересмотрены перечень, размеры и порядок доплат за отдельные виды работ, утвержденные постановлением Министерства образования от 17 апреля 2000 г., № 12 "Об установлении дополнительной оплаты труда работникам учреждений образования за отдельные виды работ".

На основании вышеназванного постановления Совета Министров с 1 сентября 2003 г. предусмотрено установить определенную продолжительность рабочего времени отдельных категорий педагогических работников, ставки заработной платы которых в настоящее время устанавливаются только за часы учебной работы (учителя, преподаватели, руководители кружков и др.).

Лидия Субоцкая,
начальник Главного социально-экономического управления Министерства образования.

Питание учащихся

Советом Министров постановлением № 169 от 7 февраля текущего года внесены изменения и дополнения в ранее действовавшие постановления Совета Министров (от 22 февраля 1993 года № 89 и от 1 октября 1998 года № 1520), касающиеся вопросов обеспечения питанием учащихся профессионально-технических учебных заведений и школ.

Постановлением предусмотрено с 1 сентября 2002 года организовывать обеспечение учащихся профессионально-технических учебных заведений, обучающихся не менее 10 месяцев, одноразовым горячим питанием, а учащихся из малообеспеченных семей (то есть семей, в которых средний совокупный доход на члена семьи в месяц за предшествующий год не превышает 60 процентов утвержденного бюджета прожиточного минимума в среднем на душу населения в ценах декабря предшествующего года) трехразовым горячим питанием в учебные дни. Трехразовым горячим питанием будут обеспечиваться также и иногородние учащиеся, обучающиеся в профессионально-технических учебных заведениях, расположенных в сельских населенных пунктах и рабочих поселках.

Наряду с этим определено, что с начала будущего учебного года будет осуществляться государственная поддержка по удешевлению питания школьников из расчета 4 процента от минимальной заработной платы в учебный день на одного учащегося 1–3 (4) классов общеобразовательных школ всех типов, школ-детских садов, гимназий, лицеев, комплексов на базе общеобразовательных школ (гимназий), а также 4(5) – 11 (12) классов названных учебных заведений, расположенных в сельских населенных пунктах и рабочих поселках, которые полностью или частично не получают бесплатное питание за счет бюджетных средств.

Детские пособия возрасли

Комментарий к Закону Республики Беларусь "О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Беларусь "О государственных пособиях семьям, воспитывающим детей"

С 1 апреля 2002 г. вступил в силу Закон Республики Беларусь "О внесении изменений и дополнений в Закон Республики Беларусь "О государственных пособиях семьям, воспитывающим детей" (по истечении 10 дней со дня опубликования в "Народной газете" от 22 марта т.г.).

В Законе установлен новый подход к определению размеров пособий и совокупного дохода, дающего право на их получение семьям, воспитывающим детей в возрасте старше 3 лет. Размеры пособий устанавливаются в процентном отношении к бюджету прожиточного минимума, а не к минимальному потребительскому бюджету, как в ранее действовавшем Законе. Это вызвано тем, что в соответствии с Законом "О прожиточном минимуме в Республике Беларусь" основным критерием признания граждан и семей малообеспеченными, а также основой для установления минимальных государственных социальных гарантий определен бюджет прожиточного минимума.

Новой редакцией Закона установлено, что размер пособия в связи с рождением ребенка будет равен двукратному размеру бюджета прожиточного минимума, а поощрительное пособие женщине, ставшей на учет в женской консультации до 12-недельного срока беременности - размеру бюджета прожиточного минимума.

Пособие по уходу за ребенком в возрасте до 3 лет для работающих женщин составляет 65, для неработающих - 35, на детей старше 3 лет - 30 процентов бюджета прожиточного минимума. Таким образом, с 1 апреля семьи, воспитывающие детей, будут получать соответственно 40670, 21900 и 18770 рублей.

Пособие по уходу за ребенком-инвалидом в возрасте до 18 лет установлено Законом в размере 65 процентов бюджета прожиточного минимума (40670 рублей) и выплачивается неработающим и не получающим пенсий лицам, фактически осуществляющим уход за ребенком.

Вместо двух видов пособий, выплачивавшихся по ранее действовавшему Закону на ребенка в возрасте до полутора лет, женщины, родившей его вне брака, при условии, что сведения об отце ребенка в книге записей актов о рождении

были произведены по указанию матери (ранее данная категория определялась как одинокая мать), введена надбавка к пособию по уходу за ребенком в размере 75 процентов от установленного пособия. Следовательно, с 1 апреля данная категория женщин из числа работающих матерей, находящихся в отпуске по уходу за ребенком, будет получать 71170 рублей, а неработающих матерей - 38330 рублей.

Для отдельных категорий семей, а именно неполных, где дети воспитываются одним родителем, если другой родитель уклоняется от уплаты алиментов, семей, воспитывающих детей-инвалидов в возрасте до 18 лет, семей военнослужащих срочной службы предусмотрена надбавка к пособию в размере 40 процентов. Соответственно на детей до 3 лет, воспитываемых в вышеперечисленных семьях, размеры пособий составят 30660, а старше 3 лет - 26280 рублей.

Изменения коснулись и размеров пособий по беременности и родам. В частности, Законом предусмотрено увеличение минимального размера пособия до 50 процентов действующего в каждом месяце отпуска по беременности и родам, бюджета прожиточного минимума в среднем на душу населения и ограничение максимального размера пособия трехкратной величиной средней заработной платы рабочих и служащих в республике.

Во исполнение Закона Совету Министров Республики Беларусь поручено в трехмесячный срок принять меры, необходимые для его реализации. В связи с этим будут разработаны и утверждены в установленном порядке Положения о порядке назначения и выплаты государственных пособий семьям, воспитывающим детей, и Положение о порядке исчисления совокупного дохода на члена семьи при назначении пособий семьям, воспитывающим детей, а также Постановление Министерства труда и социальной защиты Республики Беларусь "О размерах государственных пособий семьям, воспитывающим детей".

**Министерство труда
и социальной защиты Республики Беларусь.**

Работая преподавателем в университете. При приеме на работу со мной был заключен контракт на два года, и скоро этот срок истекает. Недавно администрация заявила, что в связи с решением правительства в контракты всех работников должны быть внесены изменения, в том числе и касающиеся выплат при окончании срока контракта. Так ли это и каковы эти изменения?

И.Буравцова, Минск.

Действительно, постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 28 февраля 2002 года № 287 внесены изменения в ранее действовавший порядок и условия заключения, расторжения и прекращения контрактов с работниками.

В частности, согласно данному постановлению, отменена ранее установленная законодательством компенсация за ухудшение правового положения работника, выплачивавшаяся при переводе его с бессрочного трудового договора на контракт.

Наряду с этим установлено, что размер минимальной компенсации за ухудшение правового положения при досрочном расторжении контракта в случае невыполнения или ненадлежащего выполнения его условий по вине нанимателя будет равен трем среднемесячным заработным платам, а не шести, как ранее. Причем постановлением определено, что данная компенсация не будет выплачиваться работникам, достигшим пенсионного возраста (мужчины - 60 лет, женщины - 55 лет) и имеющим право на полную пенсию, а также работникам, не достигшим указанного возраста, но получающим пенсии (кроме трудовых пенсий по инвалидности, по случаю потери кормильца и социальных пенсий).

В случае прекращения действия контракта при истечении его срока согласно новому порядку выплата компенсации не предусмотрена для всех категорий работников.

Следует заметить, что данные компенсации являются минимальными, и наниматель, при наличии у него такой возможности, вправе предусмотреть для работников, с которыми заключен контракт, более высокие социальные гарантии, нежели определено в решении правительства.

Подскажите, пожалуйста, можно ли вести делопроизводство (протоколы педсоветов, книгу регистрации приказов, акты, приказы и пр.) в русскоязычной школе на русском языке?

В.Гончарова,
г.п.Балбасово, Витебская обл.

Требования к оформлению документации регламентируются целым рядом нормативных актов, среди которых: Государственный стандарт Республики Беларусь (СТБ) 6.38-95 "Унифицированные системы документации. Система организационно-распорядительной документации. Требования к оформлению документов"; Методические указания по практическому применению СТБ 6.38-95; Примерная инструкция по делопроизводству в Министерствах, Госкомитетах и других центральных органах управления, учреждениях, организациях и на предприятиях Республики Беларусь, утвержденная Председателем Государственного комитета по архивам и делопроизводству Республики Беларусь 28 декабря 1999 года.

Данными актами определены различные параметры, соблюдение которых обязательно в документах. Так, например, установлено, что общий бланк, используемый организацией, учреждением, для составления организационно-распорядительного документа (приказа, справки, акта и др.) должен содержать следующие реквизиты:

Государственный герб Республики Беларусь (для государственных организаций), наименование вышестоящей организации, полное и сокращенное наименование организации — автора документа, место издания (составления) документа.

При этом организации и органы, обязанные помещать на бланке изображение Государственного герба, должны оформлять вышеназванные реквизиты бланка одновременно на двух языках (белорусском и русском).

Относительно Вашего вопроса о возможности ведения школьной документации на одном из государственных языков следует отметить, что по действующему законодательству белорусский и русский языки имеют одинаковый статус и могут быть в равной степени использованы для нужд делопроизводства.

Пишет вам пенсионерка, учительница русского языка и литературы. На пенсию я ушла в 50 лет, в 2001 году, имея за плечами 31 год непрерывного педагогического стажа. Хочу вернуться к прежней преподавательской работе в своей родной школе. Администрация согласна. На каких условиях это возможно? Будет ли учитываться стаж моей прежней работы, категория?

Г.Пейзар,
д.Немержа, Гродненская обл.

Вашему возвращению в школу ничего не препятствует. Трудовое законодательство сегодня не предусматривает каких-либо ограничений либо особых условий для приема на работу лиц, получающих пенсию. Вы можете быть приняты на работу как по трудовому договору на неопределенный срок, так и по срочному трудовому договору (не более пяти лет). Возможен прием на работу и по контракту как особой форме срочного трудового договора.

Оплата вашего труда должна осуществляться с учетом имеющегося стажа работы и категории.

В школе я работаю уже 15 лет. Преподаю сейчас во втором классе. До последнего времени, как и другим учителям, администрация предоставляла мне методический день. В то же время, как мать четверых несовершеннолетних детей, я имею право на один оплачиваемый свободный от работы день в неделю. И он предоставлялся мне ранее наряду с дополнительным свободным днем. Однако с 1 марта текущего года администрация заявила мне, что я не буду получать отдельно методический день, так как и без него имею право на один свободный день в неделю. Прошу разъяснить, правомерны ли такие действия руководства школы?

А.Бутковец-Полуянова,
д.Боровое, Гомельская обл.

Согласно статье 265 Трудового кодекса Республики Беларусь матери, воспитывающей троих и более детей в возрасте до шестнадцати лет, а также одинокой матери, воспитывающей двоих и более детей в возрасте до шестнадцати лет, предоставляется один свободный от работы день в неделю с оплатой в размере среднего дневного заработка.

Этот день предоставляется в любой по выбору день недели по заявлению матери. Не допускается перенос и суммирование этих дней для дальнейшего использования их в совокупности. Если в течение рабочей недели имеется праздничный день, то сво-

бодный от работы день на этой неделе не предоставляется.

Таким образом, ваше право на получение свободного от работы дня, при соблюдении вышеуказанных условий, установлено законодательством и не должно нарушаться действующим законодательством.

В то же время следует отметить, что понятие методического дня, порядок его предоставления и иные вопросы, которые могли бы быть сопряжены с ним, не определены действующим законодательством. Иначе говоря, предоставление такого дня сегодня не регламентировано, является инициативой администрации, и потому вести речь о правильности или не правильности его предоставления нельзя.

Нахожусь на пенсии, но продолжаю работать. В апреле текущего года меня предупредили о том, что я буду уволена по истечении двух месяцев по сокращению штатов. Подскажите, имею ли я право на получение выходного пособия при увольнении и за сколько месяцев?

Е.Терешкова,
Витебская обл.

Увольнение в случае сокращения численности или штата работников происходит по п.1 статьи 42 Трудового кодекса Республики Беларусь. Данное основание увольнения отнесено законодательством к увольнениям по инициативе нанимателя и распространяется как на лиц, работающих по трудовому договору, заключенному на неопределенный срок, так и на работающих по срочному трудовому договору.

При расторжении трудового договора по этому основанию нанимателем должен быть выполнен порядок, установленный ст.43 Трудового кодекса. В частности, увольнение по данному основанию допускается в случае, если невозможно перевести работника, с его согласия, на другую работу.

О предстоящем сокращении наниматель должен письменно уведомить работника не менее чем за два месяца до предстоящего увольнения, если более продолжительные сроки не установлены коллективным договором, соглашением.

Соответствующее сообщение наниматель направляет при этом в службу занятости.

С согласия работника предупреждение о высвобождении может быть заменено компенсацией в размере двухмесячного среднего заработка. Согласие работника на это должно быть получено в письменной форме.

В период срока предупреждения на работника в полной мере распространяются правила трудового распорядка, ему гарантируются условия и оплата труда наравне с другими работниками.

Следует отметить, что в течение срока предупреждения работнику предоставляется один свободный день в неделю без сохранения среднего заработка (по договоренности с нанимателем - с сохранением заработной платы) для решения вопросов о самостоятельном трудоустройстве.

В соответствии с ч.4 ст.48 Трудового кодекса при увольнении работника в связи с сокращением численности или штата работников выплачивается выходное пособие в размере не менее трехкратного среднемесячного заработка. В данном случае законом определен минимальный размер выходного пособия, пособие может быть увеличено в зависимости от стажа работы, а также с учетом иных обстоятельств в порядке и на условиях, предусмотренных коллективным договором, соглашением.

Указанное выходное пособие не выплачивается лицам, работающим по совместительству.

В ближайшее время в нашей школе должно пройти сокращение штатов. Мне, как директору, предстоит сложная задача: определить кого из работников (занимающих одинаковые, подпадающие под сокращение должности) следует уволить, а кого - оставить для дальнейшей работы. Какими критериями следует при этом воспользоваться? Хотелось бы также узнать, как нужно поступить в случае, если в школе имеются вакантные должности более низкой квалификации, чем у сокращаемого работника, и он согласен перейти на такую работу?

Борисов, Минская обл.

Прежде всего, в этом случае вам следует удостовериться, что среди кандидатур на увольнение нет лиц, которых законодательством запрещено увольнять по инициативе нанимателя. К ним в частности относятся: беременные женщины; женщины, имеющие детей в возрасте до трех лет; одинокие матери, имеющие детей в возрасте от трех до четырнадцати лет (детей-инвалидов - до восемнадцати лет).

В вашей ситуации, когда в школе имеются несколько работников, занимающих одинаковые должности, а сокращению подлежит лишь одна, необходимо определить, кто из этих работников имеет преимущественное право на оставление на работе. Перечень критериев для отнесения работников к этой категории зафиксирован в статье 45 Трудового кодекса. Так, преимущественным правом на оставление на работе при сокращении численности или штата работников обладают лица с более высокой производительностью труда и квалификацией. Для сопоставления квалификации работников односторонней специальностей принимаются во внимание различные документы, характеризующие их деятельность и профессиональную компетентность: сведения об образовании, знаниях (диплом, свидетельство о получении специальности, документы о повышении квалификации, материалы аттестационной комиссии), об опыте работы, поощрениях, дисциплинарных взысканиях и т.п.

При равной квалификации предпочтение в оставлении на работе отдается работникам, заболевшим и перенесшим лучевую болезнь; принимавшим участие в 1986-1989 годах в ликвидации последствий катастрофы на Чернобыльской АЭС; работавшим в зоне эвакуации; инвалидам. Иные категории лиц, пользующихся преимущественно в этой ситуации, могут быть указаны в коллективном договоре, соглашениях. Поэтому вам необходимо руководствоваться и этими локальными актами (если они имеются).

Следует помнить, что на нанимателе лежит обязанность предпринять все возможные меры к трудоустройству сокращаемого работника. Это значит, что наниматель должен предложить работнику для ознакомления перечень всех имеющихся в организации вакансий, как соответствующих его квалификации, так и более низкой квалификации, в том числе и не квалифицированные работы (уборщицы, дворника, сторожа). Перечень этих вакансий должен быть представлен работнику в письменной форме, и в случае несогласия сокращаемого с переводом на какую-либо из предложенных должностей от него должен быть получен письменный отказ. Невыполнение данного условия при увольнении работника в связи с сокращением может повлечь восстановление его на работе. Если же работник выразит согласие остаться работать на предложенной ему вакантной должности, то по его заявлению его следует перевести не нее с соблюдением установленного законодательством порядка перевода.

Адказны за выпуск дадатка "Адукацыя: дакументы, каментарыі" наместнік галоўнага рэдактара Вадзім КНЫШАЎ.

Паэтычны календар

Красавік

7 красавіка 2002 г. – 155 гадоў з дня нараджэння Яенса Петэра Якабсэна (1847–1885), дацкага пісьменніка, паэта.

10 красавіка 2002 г. – 65 гадоў з дня нараджэння Бэлы Ахмадулінай (1937), рускай паэтэсы.

18 красавіка 2002 г. – 160 гадоў з дня нараджэння Антэры дэ Кентала (1842–1891), партугальскага паэта і крытыка.

23 красавіка 2002 г. – 120 гадоў з дня смерці Дантэ Габрыэля Расеці (1828–1882), англіскага мастака, паэта, перакладчыка.

24 красавіка 2002 г. – 150 гадоў з дня смерці Васілія Жукоўскага (1783–1852), рускага паэта.

Яенс Петэр ЯКАБСЭН

Няхай не позніцца вясна
і флейты птушак, нечакана,
Устаўшы рана, даўдана,
На ўсёй зямлі замілавана
Настойць з першых дзён яна!
Хай зеляніць росы і яры
Атуліць і сады, і паркі,
А ў небе заблужаць хмаркі.
Хай на паляхах і лугах
Струмяніца на сонцы кветкі,
А там, дзе прабліск промняў радкі,
Свой пах загоціць у лясках.
Што мне да яе? Душа жывая,
і радасць у яе не тая,
Душа сваёй вясны чакае.
Дык дзе ж яна?

Бэла АХМАДУЛІНА

Час на мяне дарма марнуецца,
Пытанні мне не задаваць,
Вачыма добрымі, сумуючы,
Маёй рукі не задымаць.

Як ручнічка распылаецца,
Лепш не праходзь услед за мной,
Нічога зноў не атрымаючы
З такой сустрэчай у нас з табой.

Не ад пакут дзявоцкай годнасці
Нясу я горда галаву,
Я недаступнай не ад годнасці –
Ад гора скурунага сляву.

Антэра дэ КЕНТАЛ

Гімн розуму

Пачуй малюбу, о Розум, плач малення, –
Ты Правасуддзя і Любоўі брат!
І чужэ сэрца кожнага набат,
Душы, што прагне волю і забавення.

Калі ты ёсць – рассявей і імгненне
Туманнасці зор – пачнецца зарадак.
Калі ты ёсць, як злак, з жыццём у лад
І геральд узыдзе ў дні сумнення.

Калі ты ёсць – рассявейны вароты,
Дух нашай прабы праца праз гримоты,
І той, хто бачыць будучыню ў снах,
Калі ты ёсць, гатовы да пакуты,
Твой кожны сын, няволью не скуты,
Тваё імя напіша на шчытах.

Дантэ Габрыэль РАСЕЦІ

Ты, лежачы ў траве, здаесяс нерухомай.
Напаўразрысціцы пальцаў на руках,
Бяздоннасць сіння вышні ў вачах
І ў ёй дымак з неадольнай стомай
Вачураюць хмары, ні ракі, ні дома.
Там-сям кусты на ўзгорках і палях...
Час не цурчыць, як плынь у берагах,
Хоць ён і адчуваецца, вядома.

А страказа між люцікаў трымціць
На нішчы, што ў блізкай зыходзіць,
Дзе скупіла запалююцца імгненні,
І злішчы вусны, п'ем мы слодчым мар.
Мір удавак – спрадвечныя Божа дар,
Як дзелілі мы жаданне і натхненне.

Васілій ЖУКОЎСКІ

Лясны цар

Хто скача, імчыцца ў халоднай імле?
Запознены коннік з малым у сядле.
Да бацькі, прамершы, прыпаў ён і сціх.
Той грае малюга ў абдымаках сваіх.

"Чаго да мяне так хінеся, сыноч?" –
"Я ўбачу ляснога цара незарок.
Ён быў у кароне, з густой барадой".
"Не, гэта блялее туман над вадой".

Дзіцё, азірніся – і будзеш са мной.
Вясёлага шмат у старонцы маёй.
Там кветкі з бурштыну, жамчужны струмень...
Палац – залаты мой і ззяе ўвесь дзень".

"Мой родны, ты чужэ ляснога цара?
Ён кажа – Там золата, перлаў гара?" –
"О не, мой маленны, спалохаўся ты:
Там вешер спрашання варушыць лісты".

"Давай да мяне, што ж ты гэтак заціх?
Ты ўбачыў дачок – прыгажуняў маіх,
Што будзеш пры поўні гуляць і скакаць,
І песні спяваць, і цябе калыхаць".

"Мой родны, вунь дочкі ляснога цара
Здалёк мяне клічуць і кажуць: пара!" –
"Не бойся, мяне не халай за руку:
То вербы сіння стаяць убакі".

"Захоплены я прыгажосцю тваёй,
І воляй, няволья, а будзеш ты мой".
"Мой родны, дык цар нас дагоніць вось-вось,
І дыхаць мне цяжка, і страшна чагось".

Спалоханы коннік не скача – ляжыць.
Маленкі ў спалоху, маленкі крычыць.
Калі ж ён кана, прыскакаўшы, спыніў,
Убачыў, што сын яго мёртвы ўжо быў.

Пераклад Яўген МІКЛАШЭЎСКІ

Белорусский национальный
технический университет (БНТУ)
Факультет довузовской подготовки

Лицей БНТУ проводит олимпиаду по математике и физике для учащихся 9–х классов г. Минска, поступающих в лицей и лицейские классы.

Олимпиада состоит по адресу: г. Минск, пр. Ф. Скорины, д. 59 (БНТУ, корп. 4, комн. 310, вход со стороны стадиона):

Физика – 18 мая в 10.00;
Математика – 28 апреля в 10.00;

Заявления на участие в олимпиаде необходимо подать на имя ректора БНТУ по указанному адресу до 26 апреля.

Победители освобождаются от сдачи вступительного экзамена по соответствующему предмету с выставлением оценки пять.

Участникам необходимо иметь справку из школы с наклеенной фотографией, заверенную школьной печатью, о том, что предьявитель является учащимся 9 класса школы №... г. Минска.

Стоимость участия в олимпиаде составит 4000 рублей. Оплата в кассу БНТУ.

Справки по телефону: 239-93-43.

Да 120-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа

"І сёння нашы геніі
цікавыя і актуальныя..."

Да 120-гадовых юбілей Янкі Купалы і Якуба Коласа застаецца ўжо крыху менш – адпаведна – за тры і сем месяцаў... 2002 год афіцыйна аб'яўлены юбілейным, і кожны з нас сёлет міжволі стане ўдзельнікам гэтага дзяржаўнага свята. Згадваюцца святкаванні трохгадовай даўнасі юбілею Пушкіна ў Расіі, іх размах, штодзённая застаўка на ГРТ "Да дня нараджэння Аляксандра Сяргеевіча Пушкіна засталася гэтулькі вост дзён"... У нас, беларусаў, свае геніі і свой "адлік". Для кагосяці ён, несумненна, даўно пачаўся – у сэрцы, а для кагосяці яшчэ пачнецца – магчыма, непасрэдна ў дні нараджэння класікаў, магчыма, на самым першым уроку новага навучальнага года 1 верасня, які, як вядома, мусіць быць прысвечаным творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа. Ва ўсім разе хочацца думаць, што настаўніцкая грамадскасць краіны ўспрыме вялікі юбілей з асаблівым пацудоў і адказнасцю, і ў гэтым не апошнім дарадкам нашым настаўнікам абяцае стаць "Настаўніцкая газета".

Сёння ж, адкрываючы рубрыку "Да 120-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа", мы прапануем нашым чытачам інтэрв'ю намесніка Міністра культуры Валерыя Гедройца адносна плана дзяржаўных мерапрыемстваў, прысвечаных юбілеям.

– Валерыя Карлавіч, мінулі васьм ужо тры месяцы "купалаўска-колаўскага" года... На якой стадыі знаходзіцца рэалізацыя плана дзяржаўных юбілейных мерапрыемстваў?

– Гэта праца пачалася даўно – літаральна з першага пасаджэння Нацыянальнага арганізацыйнага камітэта па правядзенню ўрачыстых мерапрыемстваў, прысвечаных юбілею народных песняроў (узначалі Камітэт намеснік Прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Несцеравіч Дражын).

Ужо адбыліся ўрачыстыя адкрыцці юбілейнага года ў абодвух – Купалаўскай і Коласаўскай – музеях. Цяпер у Літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа актыўна аздзеіцца праца над стварэннем новай экспазіцыі, а ў Літаратурным музеі Янкі Купалы – праца па абнаўленню існуючай экспазіцыі. Дарэчы, менавіта на гэтыя мэты з Фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы культуры і мастацтва выдзелены адпаведна 70 і 20 мільёнаў рублёў.

Як адну з самых значных юбілейных падзей можна вылучыць факт новага, унікальнага выдання славутай "Энцыклапедыі славянскага жыцця", яе называюць, паэмы Якуба Коласа "Новая зямля", Кніжка – на трох мовах: рускай, беларускай і польскай. Багата пралістравана народным мастаком Беларусі Васілём Шаранговічам. Мае ўжо праведзена прэзентацыя гэтага выдання ў Грамадскім прэс-цэнтры, а гідарна, 28 сакавіка, у Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі адкрылася выстаўка гэтых арыгінальных твораў Васіля Шаранговіча – усяго 91.

Дарэчы, з'яўленне падарунковай "Новай зямлі" – не адзіная кнігаздавецкая навінка, прымеркаваная да юбілею. Выдавецтва "Мас" ратуе і іншыя кніжкі, якія дакладна вылучаюцца ў выдавецтвам і прысвечаны юбілею. Так, напрыклад, "Купалаўскія чытанні". Тут разам з дзяржаўнымі выдавецтвамі паўночкі і недзяржаўныя выдавецтвы падтрымліваюць "Хата", "Беларускі кнігазбор", "Тэхнапрэнт" і інш.

Найбольш поўную карціну вышыўку мастацкай спадчыны Коласа і Купалы, пачынаючы з савецкіх часоў і заканчваючы сённяшнім днём, дае ста- тыстыка друку. Дакладна ў рэспубліцы зарэгістравана выданне твораў Я. Коласа – 233 назвы агульным тыражом 6,0 млн. экз., у тым ліку на беларускай мове – 202 назвы тыражом 3,9 млн. экз.; Я. Купалы – 163 назвы тыражом 2,8 млн. экз., з іх на беларускай мове – 136 назвы тыражом 2,4 млн. экз.

Сёлетня гэтага лічбы папоўніць выпуск новых кніг, якія ўвайшлі ў дзяржаўную праграму выдання юбілейнай літаратуры ці былі пазней прымеркаваны і будучыя вышыўкі на да святчэнняў да гэтага.

Уклад дзяржаўнага выдання – дастаткова важкі. Так, выдавецтва "Мастацкая літаратура" рыхтуе некалькі кніг: – у серыі "ШБ" выйдзе рамана Я. Коласа "На рэспубліцы" – будзе завершаны выпуск 9-томнага Збору твораў Купалы (свят пачаўся 8 і 9 та- м); – Асаблівай увагі заслугоўвае такі нечаканы праект, як юбілейная кніга "Санеты" Я. Купалы на 8 мовах. Ён ужо мае рэальнае аблічча ў вы-

тацкая літаратура" ў серыі "Школьная бібліятэка" рыхтуе да друку рамана Якуба Коласа "На рэспубліцы", завершае выпуск 9-томнага Збору твораў Янкі Купалы, плануе гранд-дзешны праект – выпуск Збору твораў Якуба Коласа ў 15–18 тамах. Выдавецтва "Юнацтва" мае намер цалкам прысвясціць пэсыярам чарговы штогоднік "Бацькаўшчына". У "Беларускай навуцы" неабавязова падрыхтаваць 4-ы том "Слоўніка мовы Купалы". Плануецца выпуск падрыхтаваных Інстытутам літаратуры НАН Беларусі даследаванняў літаратурнай спадчыны пісьменнікаў. Альбомы – буклеты па купалаўскай і коласаўскай масах выйдзюць у выдавецтва "Універсітэцкае".

– Якія з найбольш значных юбілейных мерапрыемстваў вы маглі б адзначыць апроч ужо згаданых?

– У першую чаргу я назваў бы традыцыйныя свята пазізі, якія праводзіцца на радзіме Янкі Купалы ў Вязынцы Маладзечанскага раёна і на радзіме Якуба Коласа на Стаўбцоўшчыне. У сувязі з юбілеем падзеі гэтыя, натуральна, набудуць больш шырокай размах, чым у звычайныя гады, і стануць сапраўднымі святамі для прыхільнікаў творчасці пэсыяроў. Не менш грандыёзнымі абяцаюць стаць і ўрачыстыя вечары, прымеркаваныя да дзён нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Значнай падзеяй у культурным жыцці краіны стане Рэспубліканская мастацкая выстаўка "З думай пра Беларусь" – тут будзюць прадстаўленыя як новыя творы беларускіх мастакоў, прысвечаныя торчасці юбіляраў, так і ўсё найлепшае, створанае ў папярэднія гады. Апроч таго, кожны з літаратурных музеяў падрыхтуе са сваіх фондаў уласныя выстаўкі аб жыцці і творчасці пісьменнікаў, якія па чарзе будзюць паказвацца ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва.

Думаю, увагу аматараў творчасці класікаў прыцягне купалаўска-колаўскае старока і Інтэрнеце. Не менш парадзе іх і доўгачаканая настанова "Тутэйшыя", уключаючы ў новых дэкарацыях у Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Купалы.

Траба адзначыць, што юбілей заўсёды актыўна і цікавае не толькі чытачоў, але і прыхільнікаў дэяўчых культур і мастацтваў. Таму ў гэты год мы чакаем, што з'явіцца шэраг арыгінальных мастацкіх твораў, новых песні, новых фільмаў. Менавіта таму плануецца правесці рэспубліканскія конкурсы кампазітараў і літаратура – адпаведна на лепшае вальнае сачыненне па матывах твораў Купалы і Коласа і лепшы літаратурны твор, прысвечаны юбілеям. Што тычыцца фільмаў, то яны будзюць шырока дэманстраваны і па тэлебачанні, і ў кінатэатрах. У прыватнасці, кампанія "Белвудэцэнтр" ужо займаецца стварэннем відэастужкі пра музей Янкі Купалы і Якуба Коласа і іх філіялы. Плануецца таксама выпуск кампакт-дыска з песнямі і музычнымі творамі на вершы пэсыяроў.

Не застануцца убакі ў юбілейным годзе і мерапрыемствы па дабраўрадаванні мясцін, звязаных са славутымі імёнамі: магілі Янкі Купалы і Якуба Коласа на Вайсковых могілках у Мінску, помнікі Янку Купалу і пляцоўкі вакол яго ў сталіцы, могілак у вёсцы

Мікалаеўшчына Стаўбцоўскага раёна, тэрыторыі вакол мемарыяльных сядзіб Акіначыцы і Альбучы ў Стаўбцоўскім раёне, пад'язных дарог да мемарыяльных сядзіб Альбучы і Ласток Стаўбцоўскага раёна, Вязынкі і Якімоўшчына – Маладзечанскага, Аполы – Лагойскага, Ляўкі – Аршанскага і інш.

– Наколькі шырока, скажам так, той агульны спектр грамадскіх і дзяржаўных інстытутаў, задзейнічаных у юбілейных мерапрыемствах? І, дарэчы, якая роля тут адыгрывае адукацыйным установам краіны?

– Што тычыцца другога пытання, то пры распрацоўцы плана юбілейных мерапрыемстваў мы звярталіся ў Міністэрства адукацыі, выказвалі свае прапановы, улічалі пажаданні адукацыйнага ведамства. У выніку ў плане ёсць некалькі пунктаў, якія непасрэдна звязаны са школай. Плануецца, у прыватнасці, што новы навучальны год у нашых школах пачнецца спецыяльным урокам, прысвечаным Купалу і Коласу. Апроч таго, у навучальных установах рэспублікі мяркуецца правесці пазытычныя чытанні, вечары пазізі, конкурсы на лепшае сачыненне, малюнак, выкананае твораў юбіляраў.

Увогуле ж, план юбілейных мерапрыемстваў улічвае пажаданні больш чым 20 розных міністэрстваў, ведамстваў і арганізацый, пачынаючы ад Саюза пісьменнікаў і заканчваючы Міністэрствам замежных спраў. Дый, бадай, усе традыцыйныя мерапрыемствы, што праводзіцца па лініі Міністэрства культуры, так і іншы будзюць адлюстроўваць юбілейныя падзеі. Гэта датычыцца і 4-га усебеларускага

фестывалю нацыянальных культур, што ладзіцца ў Гродна (там будзюць гуляць вершы пазізі розных нацыянальнасцей, прысвечаныя пэсыярам), і Свята беларускага пісьменства, якое на гэты раз адыгрываецца ў старажытным Міры, і інш.

– Ці можна спадзявацца, што юбілей беларускіх класікаў набудуць шырока міжнародны рэзгалас?

– Міжнародная дзейнасць пазначана асобным пунктам у плане дзяржаўных мерапрыемстваў, прысвечаных 120-годдзю.

Па-першае, разам з Міністэрствам замежных спраў мы плануем падрыхтаваць і распусціць праз пасольствы перасоўныя фотавыстаўкі аб жыцці і творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа па механі Беларусі, перш-на-перш для беларускіх дыяспары ў памежных з Беларуссю краінах. Такія заяўкі ад замежных беларусаў ужо ёсць. Аднае, што стварае праблемы, – катастрофічны недахоп сродкаў, нават на тое ж тыражыванне. Але ж выйсьце,

траба думаць, знойдзецца, магчыма, дзякуючы спонсарам.

Па-другое, рыхтуюцца помнікі юбілярам, якія мяркуецца ўстанавіць у духу найбуйнейшых расійскіх гарадаў: Янку Купалу – у Маскве, Якубу Коласу – у Санкт-Пецярбургу. Адносна першага ўжо вызначаны аўтары калектыву. Гэта Юрый Грыгор'ев (былы галоўны архітэктар Мінска) і скульптар Валер'ян Януш-кевіч – чалавек вядомы і таленавіты, аўтар помнікаў Міцкевічу ў Наваградку, Скарну ў Лідзе, Агінкаму ў Маладзечне. Напачатку планавалася, што помнік будзе ўзведзены на Ку-тузаўскім праспекце. Па апошніх звестках, гэ- тае рашэнне перагледзена, і цяпер ён будзе ўстанавлены на Мускаў пшочы, недалёка ад Беларускага вальска, на супраць Расійскага дзяржаўнага гуманітарнага ўніверсітэта – бы- лого Маскоўскага гарадскога народнага ўніверсітэта імя Шаняўскага, дзе ў свой час вучыўся пазі. Сродкі на помнік збіраюць мас- коўскія беларусы, пазуючы частку сродкаў пра- дукцыйнага саюзаў бюджэту.

Што датычыцца помніка Якубу Коласу ў Санкт-Пецярбургу, то пакуль гэты праект зна- ходзіцца на стадыі перамоў.

Валерыя Карлавіч, калі гаварыць на- огул, наколькі актыўна адыгрывае ўжо на- розныя міністэрствы прапановы і захады культурніцкай грамадскасці краіны?

– Дзякуй Богу, на юбілей ужо адгукнуліся многія творцы. Праансую толькі адну такую прыемную навіну: Дзяржаўны аркестр сімфанічнай і эстраднай музыкі пад кіраванствам Міхаіла Фінберга падрыхтаваў спецыяльную канцэртную праграму. Мяркуец- ца, што прэзентацыя яе адыгрываецца менавіта ў дзень святкавання юбілею Янкі Купалы ў Вя- зынцы і стане галоўным "цішкам" тамтэйшага Рэспубліканскага свята пазізі "Купале".

– Янка Купала і Якуб Колас... Магчыма, наівае пытанне, і ўсё ж: ці ёсць тут свае прырытэты на дзяржаўным узроўні? Я маю на ўвазе – Купала АБО Колас?

– Так нельга казаць. У чалавечым і творчым плане яны, безумоўна, ж, велікі розніца, але як адзін, так і другі – гэта падмурак нашай ду- ховнасці, нашай нацыянальнай культуры. І та- му, ані якіх прырытэтаў тут няма. Абодва пакінулі велікую вялікую і цікавую спадчыну, да якой мы шмат вяртаемся і шмат бачым у гэтай спадчыне сабе.

– Напрыканцы акурат і хацелася пачуць вашу асабістую думку наконт актуаль-насці творчасці класікаў у сённяшнім жыцці Беларусі...

– Кожны геніяльны твор заўсёды сучасны. Сучаснікі Купалы і Коласа ў 1920-х знаходзілі ў іх творчасці нешта новае, аматары літаратуры, напрыклад, у 1950-х гэтакама знаходзілі нешта сваё, і сёння, калі гэтае старока іх бешмартных твораў, адзінае, і захаплі- ешы не толькі прафесійным майстрам, але і тым, наколькі глыбокае ў іх асэнсаванне жыцця, наколькі ўсё сучасна пададзена і як яшчэ доўга гэта ўсё будзе жыць срод людзей.

Канешне, мы цяпер разумеам, што і Янка Купала, і Якуб Колас былі дзецімі свайго часу, што пазны адбітак на іх творчасць накладвалі тагачасныя палітычныя абставіны (і царскі, і савецкі рэжым), але ўсё-такі геніяльны чала- век адзінае практычна канфэрэнцый здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лавата займаемся прапагандай іх творчасці. Толькі ад юбілею да юбілею гэта абавастрае- ца. А ёсць шмат яшчэ над чым працаваць і творцам, і навукоўцам. Пра гэта вядзюцца шматлікія навуковыя практычныя канфэрэнцыі, здаецца, у жыцці і творчасці Купалы і Коласа ўжо даўно ўваходзіць у вечнасць. Менавіта та- му, напэўна, і сёння нашы геніі цікавыя і акту- альныя. На жаль, на мой погляд, мы ўсё ж ма- лав